

Redovisning av användningen av vissa hemliga tvångsmedel under 2021

ÅKLAGARMYNDIGHETEN

Polisen

Säkerhetspolisen

Ekobrottsmyndigheten
Swedish Economic Crime Authority

Tullverket

Förord

Denna rapport har tagits fram av Åklagarmyndigheten i samverkan med Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Tullverket. I en bilaga till rapporten har Polismyndigheten och Tullverket redovisat respektive myndighets användning av hemliga tvångsmedel med stöd av lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.

Stockholm i maj 2022

Petra Lundh
Riksåklagare

Mikael Björk
Överåklagare

Christoffer Östlind
Kammaråklagare

Innehållsförteckning

1	Regeringsuppdraget	4
2	Kort sammanfattning	5
3	Underlag för redovisningen	7
4	Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation (HAK).....	8
5	Förenklat förfarande vid vissa beslut om HAK.....	18
6	Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation (HÖK)	19
7	Hemlig kameraövervakning (HKÖ).....	24
8	Hemlig rumsavlyssning (HRA).....	32
9	Hemlig dataavläsning (HDA).....	38
10	Internationell rättslig hjälp.....	52
11	Preventiva tvångsmedel	55
12	Säkerhetspolisen.....	56
13	Bilaga – Inhämtningslagen	57

1 Regeringsuppdraget

Denna redovisning lämnas i enlighet med regeringens beslut den 17 december 2015 (Ju2015/04549/Å), den 12 mars 2020 (Ju2020/01059/Å) och den 11 februari 2021 (Ju2021/00612).

Redovisningen ska enligt besluten avse uppgifter om tillämpningen under föregående år. När det gäller uppgifter om under vilken tid en person har varit föremål för ett hemligt tvångsmedel och vilken nytta ett tvångsmedel har haft ska redovisningen avse förundersökningar som antingen lagts ned eller i vilka beslut i åtalsfrågan fattats under föregående år och då omfatta hela den tid som tvångsmedel gällt.

2 Kort sammanfattning

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation

Antalet misstänkta personer och antalet tillstånd har i förhållande till 2020 minskat med 19 respektive 23 procent. Domstol har avslagit åklagares begäran om tillstånd till hemlig avlyssning i 28 fall, vilket är fler än 2020 då domstol avlog begäran i 14 fall. 2021 års nivå ligger i paritet med nivåerna för 2019 och 2018 då avslagsbeslut meddelades i 35 respektive 27 fall.

Antalet interimistiska beslut var något färre 2021 jämfört med 2020, 304 jämfört med 329 motsvarande en minskning med åtta procent. I ett fall har domstol upphävt åklagarens interimistiska beslut.

Förenklat förfarande vid vissa beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation

Förfarandet har använts mot 151 personer. Domstol har gett 215 tillstånd. Domstol har inte i något fall avslagit en begäran om tillstånd enligt det förenklade förfarandet.

Åklagare har tagit 13 interimistiska beslut, vilka samtliga har fastställts av domstol.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation

Antalet misstänkta personer och antalet tillstånd har minskat med fem respektive fyra procent i förhållande till 2020.

Hemlig kameraövervakning

Antalet misstänkta personer och antalet tillstånd har i förhållande till 2020 ökat med elva respektive 15 procent. Domstol har i sex fall avslagit begäran om hemlig kameraövervakning.

Antalet interimistiska beslut har i förhållande till 2020 ökat med 35 procent, från 37 beslut 2020 till 50 beslut 2021.

Hemlig rumsavlyssning

Antalet misstänkta personer har i förhållande till 2020 minskat med en, från 80 till 79. Däremot har antalet tillstånd ökat från 135 tillstånd 2020 till 166 tillstånd 2021. Domstol har i 13 fall avslagit åklagares begäran om hemlig rumsavlyssning. Elva av besluten kommer från samma ärende. De två andra besluten kommer från ett annat ärende.

Hemlig dataavläsning

Hemlig dataavläsning har under 2021 förekommit i 145 ärenden registrerade i HTM-Cåbra. Motsvarande siffra för 2020 var 60 ärenden. Det bör dock noteras att lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning trädde i kraft den 1 april 2020, varför föregående års redovisning alltså omfattade endast nio månader.

Hemlig dataavläsning riktade sig 2021 mot 311 personer. Motsvarande siffra för 2020 var 170.

Domstol har avslagit åklagares begäran om HDA i tre ärenden. Ansökningarna har rört sex misstänkta personer.

Åklagare har i tio ärenden fattat totalt tolv interimistiska beslut. Samtliga har fastställts av domstol.

Särskilt angående antalet personer

Det går inte av redovisningen att utläsa hur många enskilda individer det är som har varit föremål för de olika hemliga tvångsmedlen. En individ kan ha varit misstänkt för flera brott och föremål för flera olika typer av hemliga tvångsmedel samt förekomma i mer än ett ärende.

Sammantagen bedömning och analys

Hemliga tvångsmedel är – inte minst mot bakgrund av antalet grova brott och utbredningen av tysthetskulturen, dvs. oviljan hos vissa medborgare mot att samarbeta med de rättsvårdande myndigheterna – oombärliga verktyg i den brottsutredande verksamheten.

Hemliga tvångsmedel har medfört nytta för utredningar i stor utsträckning. Av de anonymiserade exemplen som tas upp i redovisningen framgår också att hemliga tvångsmedel har utgjort ett betydelsefullt verktyg i alla olika brottstyper. Antalet avslagsbeslut från domstol är få. Likaså har domstol ändrat få av de interimistiska beslut som fattats av åklagare. Av de 493 interimistiska beslut som åklagare fattat under 2021 har endast ett upphävts av domstol. Det talar för att hemliga tvångsmedel även i år har använts med urskiljning och omsorg.

Att antalet beslut om HAK minskat förhållandevis kraftigt beror sannolikt på de många utredningar som har byggts på information från de krypterade tjänsterna Encrochat, SkyECC och Anom. Då kommunikation säkrats genom dessa tjänster kan behovet av HAK minskat tillfälligt.

3 Underlag för redovisningen

Ärenden om hemliga tvångsmedel registreras vid Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten sedan mitten av januari 2017 i ett särskilt it-stöd kallat HTM-Cåbra¹. Detta är den femte redovisningen till regeringen i vilken de statistiska uppgifterna om antalet tillstånd och antalet misstänkta personer är hämtade från detta system. Det gäller dock inte uppgifter såvitt avser det förhållandevis nya tvångsmedlet hemlig dataavläsning och det förenklade förfarandet vid vissa beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Skälet för det är att det ännu inte är tekniskt möjligt. Uppgifter i dessa avseenden har därför lämnats av de ansvariga operativa åklagarenheterna i manuellt ifyllda blanketter.

Antalet personer som varit föremål för ett hemligt tvångsmedel redovisas uppdelat på respektive tvångsmedel. En person kan ha varit misstänkt för flera brott och föremål för flera olika typer av hemliga tvångsmedel. En summering av antalet personer som redovisas för vart och ett av tvångsmedlen motsvarar därför inte hur många olika individer det är som har varit föremål för hemliga tvångsmedel.

Uppgifter om den tid som de hemliga tvångsmedlen har pågått har sammanställts av Polismyndigheten, Tullverket och Ekobrottsmyndigheten.

Redovisningen av användning av hemliga tvångsmedel med stöd inhämtningsslagen finns i sin helhet i Polismyndighetens och Tullverkets gemensamma bilaga till rapporten (se kapitel 13).

När det gäller uppgifter om vilket resultat ett tvångsmedel har givit, dvs. nytan, och hur länge tvångsmedlet pågått avser redovisningen det år som förundersökningen har lagts ned eller beslut i åtalsfrågan har fattats såvitt avser det brott för vilket det aktuella tvångsmedlet har beviljats och omfattar hela den tid som tvångsmedlet gällt.

Nyttoredovisningen bygger – på samma sätt som i tidigare års redovisningar – på uppskattningar av nyttan gjorda av de åklagare som varit förundersökningsledare.

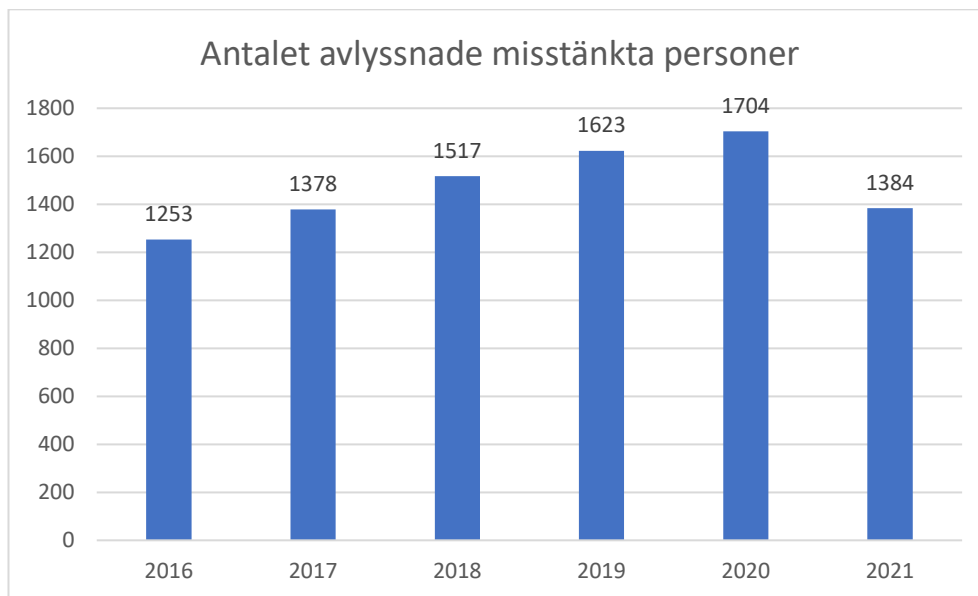
¹ På Riksenheten för säkerhetsmål registreras endast en mindre del av de hemliga tvångsmedlen i HTM-Cåbra. De ärenden som registreras manuellt på Riksenheten för säkerhetsmål ingår i den redovisning som lämnats av Säkerhetspolisen (se kapitel 12).

4 Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation (HAK)

HAK innebär i huvudsak att samtal eller annan kommunikation till eller från en misstänkt persons telefonnummer eller annan adress avlyssnas. Även en annan telefon eller adress får avlyssnas om det finns synnerlig anledning att anta att den person som kan misstänkas kontaktar telefonen eller adressen.

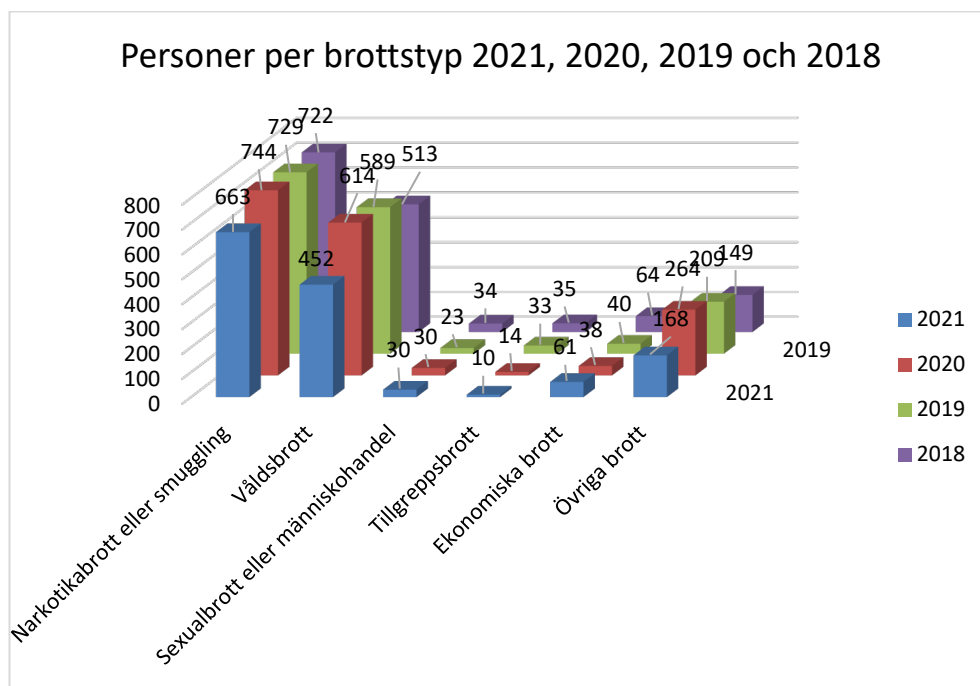
Antalet personer

Under 2021 användes hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation mot 1 384 personer. En jämförelse med tidigare år ger följande resultat.

Antalet personer fördelade på brottstyp

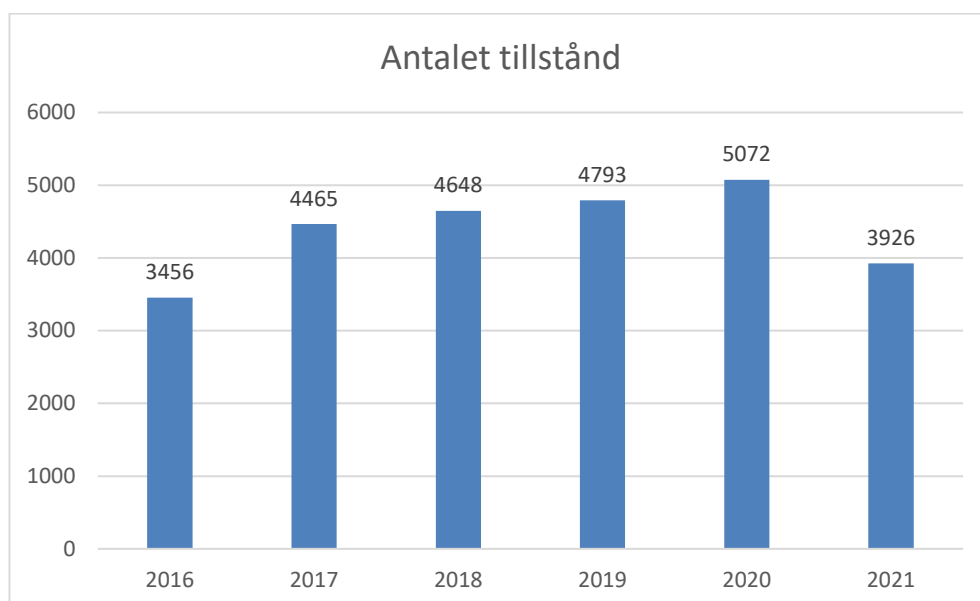
Antalet avlyssnade misstänkta personer fördelar sig mellan olika brottstyper på följande sätt.

Antalet tillstånd

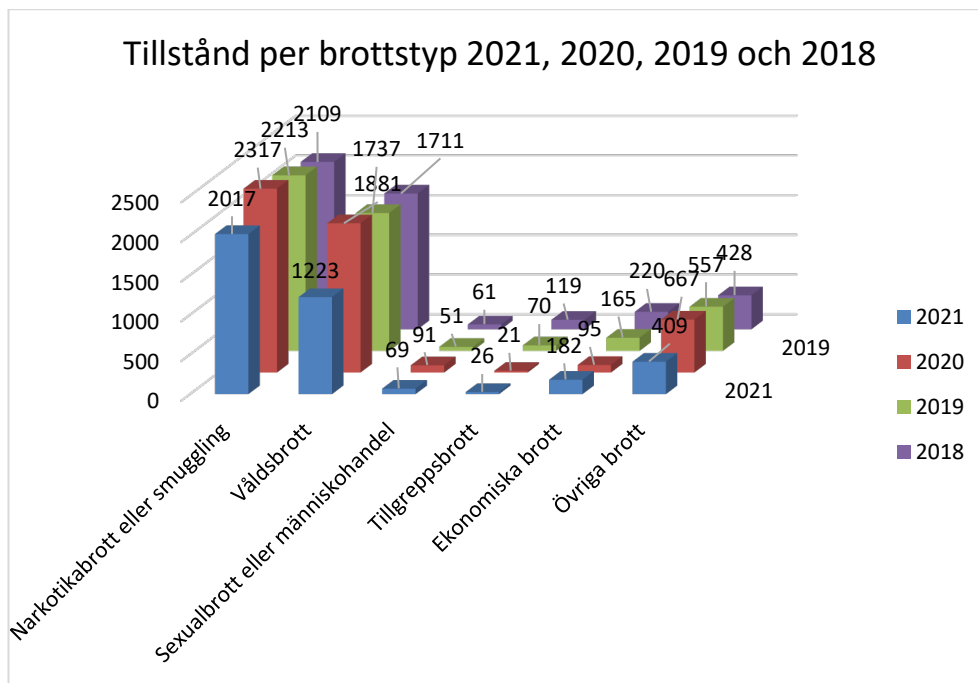
Ett tillstånd avser i detta sammanhang ett telefonnummer eller annan adress. Det innebär att samma misstänkt kan vara föremål för flera tillstånd om han eller hon använder sig av flera telefoner eller andra adresser vid elektronisk kommunikation. Ett beslut av domstol kan omfatta flera tillstånd.

Under 2021 gavs 3 926 tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. En jämförelse med tidigare år ger följande resultat.

Antalet tillstånd fördelat på brottstyp

Tillstånden fördelar sig mellan olika brottstyper på följande sätt.

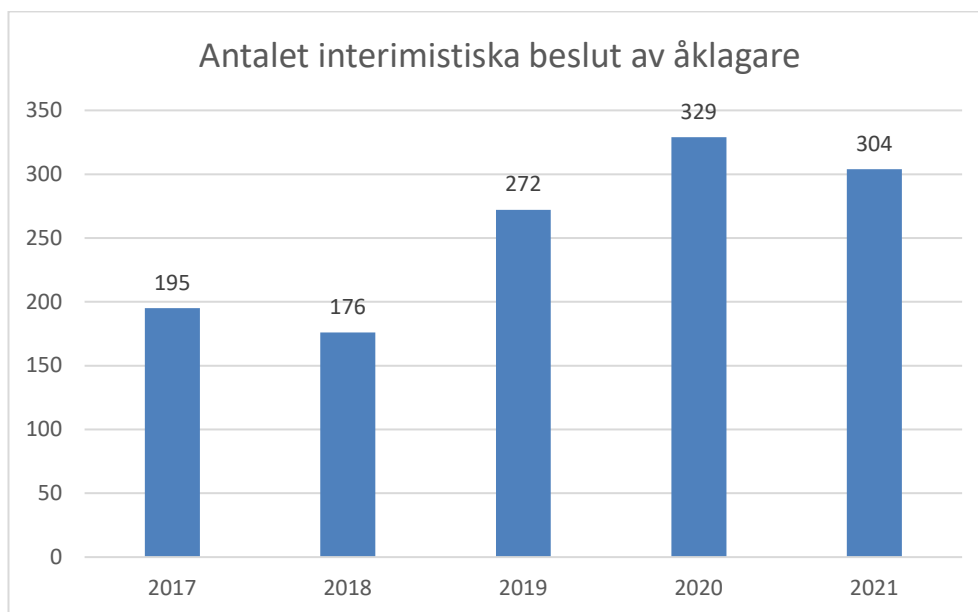
Avslag

En ansökan kan avse flera teleadresser. Ett negativt beslut från en domstol avseende en ansökan som innehåller flera adresser kommer därför resultera i flera avslag.

Domstol har avslagit åklagares begäran om tillstånd till HAK i 28 fall. Motsvarande siffror för 2020, 2019, och 2018 var 14, 35 respektive 27 fall.

Interimistiska beslut

Åklagare har under 2021 fattat 304 interimistiska beslut om HAK. Ett beslut har upphävt av domstol, övriga 303 har fastställts.

Tvångsmedlets varaktighet

Nedan redovisas antal dagar per avlyssnad person. Om det har skett en förlängning, oavsett om en sådan skett direkt eller efter ett uppehåll, är det fortfarande att anse som samma avlyssning. De redovisade värdena har angetts i hela dagar. Del av dag har räknats som hel dag. Endast den faktiska avlyssningstiden har angetts, vilket innebär att bara de dagar som avlyssning faktiskt skett är medräknade i redovisningen.

	Genomsnittlig tid	Mediantid	Längsta tid	Kortaste tid
2017	48	30	423	1
2018	43	29	578	1
2019	39	29	658	1
2020	39	29	354	1
2021	45	30	652	1

Nyttan

Nedan anges i vilken omfattning HAK har inneburit någon nytta för utredningen.

Både antalet och hur stor andel de utgjort av samtliga avlyssnade redovisas. I de ärenden som omfattas av nyttoredovisningen – alltså ärenden där förundersökningen har lagts ned eller beslut i åtalsfrågan fattats under 2021 – har

HAK använts vid 1 534 brott (1 517 brott under 2020, 1 525 brott under 2019 och 1 651 brott under 2018).

Under förundersökning:

Nytta	2021		2020	2019	2018
	Antal	Andel	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har utgjort underlag i förhörssituation	664	43 %	49 %	47 %	47 %
uppgifterna har medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras	763	50 %	51 %	51 %	61 %
uppgifterna har bidragit till att annat tvångsmedel har använts mot den misstänkte	441	29 %	33 %	34 %	34 %
uppgifterna har bidragit till utredning av brottsutbyte	129	8 %	8 %	9 %	10 %
uppgifterna har lett till stärkta misstankar mot den misstänkte	665	43 %	48 %	45 %	46 %

Efter förundersökningen:

Nytta	2021		2020	2019	2018
	Antal	Andel	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat avföras från utredningen	156	10 %	10 %	11 %	19 %
uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat åtalas	494	32 %	33 %	34 %	34 %
uppgifterna har åberopats som bevisning i stämningensansökan	461	30 %	30 %	33 %	33 %

Överskottsinformation:

Nytta	2021		2020	2019	2018
	Antal	Andel	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har bidragit till att något tvångsmedel använts mot annan person i samma förundersökning	293	19 %	20 %	18 %	19 %
uppgifterna har använts för att utreda brott i en annan förundersökning	70	5 %	5 %	6 %	6 %

Övrigt:

Nytta	2021		2020	2019	2018
	Antal	Andel	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har på annat sätt bidragit till att utredningen kunnat föras framåt	489	32 %	39 %	46 %	42 %

Exempel på användningen i praktiken

För att åskådliggöra vilken betydelse användningen av HAK har haft för brottsbekämpningen redovisas här fem anonymiserade ärenden.

Exempel 1

Genom telefonavlyssning i annat ärende uppstod misstanke om att en annan person som avlyssningen avsåg förmedlade tillfälliga sexuella kontakter mot ersättning. Den andra personen kom därför att misstänkas för grovt koppleri och förundersökning inleddes mot denne. Från domstol inhämtades beslut om HAK. Av de avlyssnade samtalen framkom att personen, som drev ett antal massagesalonger, samtalade med ett antal olika personer om saker som direkt, eller indirekt, antydde att personen ägnade sig åt koppleriverksamhet. Det framkom även att personen planerade att starta ytterligare en massagesalong. Samtalen rörde saker som priser på olika sexuella tjänster, inköp av kondomer och hur betalning skulle ske i de fall någon av salongernas massörer utfört en sexuell tjänst mot betalning. Avlyssningen innebar att misstänkarna kunde stärkas så mycket att tillslag mot salongerna kunde ske. Då kunde för utredningen viktiga beslag göras och undersökningar genomföras. Avlyssningen, tillsammans med övrig utredning, bidrog även till att kunna uppskatta omfattningen av verksamheten. Ett flertal av de inspelade samtalen återropades som bevisning vid tingsrätten som, bland annat utifrån samtalen, fann åtalet styrkt. Personen dömdes för grovt koppleri, förberedelse till grovt koppleri och bokföringsbrott till fängelse i tre år. Personen meddelades även näringsförbud i fem år samt ålades att såsom värde av utbyte av brott till staten utge 935 000 kronor.

Exempel 2

Genom material från den krypterade chatttjänsten Encrochat framkom att en person ansvarade för distribution av en större mängd kokain. Personen använde sig av ett visst alias på Encrochat men det var inledningsvis okänt för utredarna vem som låg bakom aliaset. De chattar som fanns gav inte något svar på detta. Inom ramen för en annan förundersökning hade HAK beslutats mot en person som kunde misstänkas för införsel av narkotikan som personen bakom aliaset på Encrochat sedan distribuerade. I ett avlyssnat samtal diskuterades bland annat en träningstid. Den person den avlyssnade talade

med gav även en vägbeskrivning till träningslokalen och hänvisade då till en nära anhörigs bostad. Vid jämförelse mellan dessa avlyssnade samtal och informationen från Encrochat kunde identiteten bakom brukaren av aliaset fås fram. Denne kom att åtalas för grovt narkotikabrott. Såväl tings- som hovrätt fann att den åtalade personen var identiskt med brukaren av Encrochat. Personen dömdes därför för grovt narkotikabrott till fängelse i fem år och sex månader.

Exempel 3

Våren 2020 sköts en person till döds på allmän plats. Offret var sedan tidigare känd av polis då hen var en del av en konflikt mellan två grupperingar. Vid gärningen fanns tillstånd, på grund av misstanke om annan brottslighet, till hemlig telefonavlyssning av två personer från det rivaliserade gänget. Kort efter gärningen kontrollerades därför var deras telefoner positionerade och det kunde konstateras att en av dem positionerade alldeles i närheten av brottsplatsen och att hen var i rörelse. Polis kunde snabbt lokalisera personen och såg att hen var i sällskap med ytterligare åtta personer. Samtliga personer greps misstänkta för delaktighet i mordet. I samband med gripandet beslagtogs flera telefoner, bland annat Encrochattelefoner.

Därefter begärdes även tillstånd till HÖK. Genom den information som då framkom kunde de inblandades rörelser under dagen för mordet och dessförinnan kartläggas. Informationen ledde bland annat fram till att det via lokaliseringssuppgifter var möjligt att finna övervakningsfilmer där gärningspersonerna sågs tillsammans. Genom positioneringarna och övervakningsfilmerna var det möjligt att visa att de uppgifter som kommit fram genom Encrochat var tillförlitliga.

Totalt kom 16 personer att åtalas för olika former av inblandning i mordet. De nio personer som greps direkt efter händelsen, tillsammans med ytterligare fyra personer, dömdes till långa fängelsestraff.

Exempel 4

Ett postpaket anlände till Sverige från annat land. Vid kontroll av paketet utförd av Tullverket kunde konstateras att paketet innehöll drygt ett kilo amfetamin. Amfetaminet byttes ut mot en ofarlig substans, varefter paketet skickades vidare till mottagarens utlämningsställe. Samtidigt ansökte åklagare om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation mot den angivna mottagaren. Av samtalen framkom att personen blev kontaktad av andra som undrade om hen hade amfetamin till försäljning, vilket hen bekräftade. Det framgick även att personen pratade med andra om att hen väntade på ett paket, som verkade ha blivit försenat. Det var tydligt att det var paketet med amfetamin som då avsågs. Bland annat utifrån dessa uppgifter fann

domstolen åtalet styrkt och personen dömdes för grov narkotikasmuggling till fängelse i två år.

Exempel 5

Se exempel 15

Analys

Historiskt har antalet misstänkta som varit föremål för HAK ökat för varje år som gått sedan 2015 och fram till 2020. Under 2015-2020 ökade antalet personer med 546 till 1 704 personer, vilket är en ökning med 47 procent. Denna trend har brutits 2021 då 1 384 personer var föremål för HAK, jämfört med 1 704 personer 2020, alltså var det 320 personer färre som avlyssnades 2021 jämfört med 2020. Detta motsvarar en minskning med 19 procent.

De senaste åren har antalet beviljade tillstånd ökat från år till år. Störst var ökningen mellan 2016 och 2017 då antalet tillstånd ökade med 1 109 till 4 465, motsvarande 29 procent. Därefter ökade antalet tillstånd från år till år, även om skillnaderna inte var så stora. Från 2017 till 2018 ökade antalet tillstånd med 183 till 4 648 tillstånd, vilket var en ökning med fyra procent. Från 2018 till 2019 ökade antalet tillstånd med 145 till 4 793 tillstånd, motsvarande drygt tre procent. Från 2019 till 2020 ökade antalet tillstånd med 279 till 5072 tillstånd, dvs. sex procent.

Även sett till antalet beviljade tillstånd så syns en tydlig nedgång 2021 då 3 926 tillstånd meddelades, jämfört med 5 072 tillstånd 2020. Det är en minskning med 1 146 tillstånd, motsvarande 23 procent.

Tillstånd till HAK har sedan 2016 framförallt meddelats i förundersökningar angående brottstyperna narkotikabrott och narkotikasmuggling samt våldsbrott. Antalet personer misstänkta för dessa brottstyper ökade varje år under 2018-2020 men har 2021 minskat.

Antalet personer som har avlyssnats med anledning av våldsbrott ökade under 2018 från 471 till 513 personer. Antalet tillstånd under samma år ökade från 1 630 till 1 711. Under 2019 ökade antalet personer som avlyssnats med anledning av våldsbrott till 589 personer och antalet tillstånd ökade till 1 737. Under 2020 ökade antalet personer som avlyssnats med anledning av våldsbrott till 614 personer och 1 881 tillstånd. För 2021 ligger antalet personer som avlyssnats med anledning av våldsbrott på 452 personer (en minskning med 26 procent) och antalet tillstånd på 1 223 (en minskning med 35 procent).

På motsvarande sätt har antalet personer som avlyssnats med anledning av narkotikabrott och narkotikasmuggling minskat under 2021. Under 2020 avlyssnades 744 personer och antalet tillstånd var 2 317. För 2021 ligger

antalet personer som avlyssnats med anledning av narkotikabrott och narkotikasmuggling på 663 (en minskning med 11 procent) och antalet tillstånd på 2017 (en minskning med 13 procent).

När det gäller övriga brottstyper syns inte samma minskning utan där är antalet avlyssnade personer och antalet tillstånd mer konstant. För brottstypen ekonomiska brott har antalet avlyssnade personer och antalet tillstånd tvärtom ökat. Samtidigt är antalet tillstånd så få att det är svårt att dra några slutsatser utifrån denna statistik då urvalet är begränsat. Antalet personer som avlyssnats med anledning av brottstypen ekonomiska brott har för åren 2018, 2019 och 2020 legat på 64, 40 respektive 38 personer. 2021 avlyssnades 61 personer med anledning av denna brottstyp.

Det är svårt att se en självklar förklaring till varför antalet avlyssnade personer och antalet tillstånd minskade så markant under 2021, inte minst mot bakgrund att motsvarande stora skillnader inte syns beträffande övriga hemliga tvångsmedel. En sannolik förklaring är att många utredningar har byggt på information från de krypterade tjänsterna Encrochat, SkyECC och Anom. Genom information från dessa tjänster har kommunikation kunnat säkras och behovet av HAK kan därför ha minskat tillfälligt. Att det är särskilt gällande brottstyperna narkotikabrott och narkotikasmuggling samt våldsbrott som minskningen varit markant talar i samma riktning, då den absoluta majoriteten av utredningar som byggt på material från de krypterade tjänsterna har rört den typen av brottslighet.

Vid en jämförelse mellan 2021 och 2020 har den genomsnittliga avlyssningstiden per person ökat från 39 till 45 dagar. Även 2019 var den genomsnittliga avlyssningstiden 39 dagar. 2018 var den genomsnittliga avlyssningstiden 43 dagar. Det kan således konstateras att den genomsnittliga avlyssningstiden 2021 var högre än under de senaste tre åren.

Mediantiden för 2021 var något högre än för 2020, 30 jämfört med 29 dagar.

Den längsta tid som en person har avlyssnats ökade från 354 dagar 2020 till 652 dagar 2021 och ligger därmed i nivå med 2019 då den längsta tid en person avlyssnades var 658 dagar.

Nyttoanalys

Vid en analys av nyttan ska det inledningsvis beaktas att redovisningen bygger på bedömningar som den åklagare som har lett förundersökningen har gjort. Det ska också beaktas att nytto-redovisningen inte innehåller någon värdering eller gradering av nyttan, utan att redovisningen avser ett binärt förhållande, någon nytta eller ingen nytta.

Det föreligger förhållandevis stora skillnader mellan de olika nyttoparametrarna. Rent generellt kan konstateras att de inbördes förhållandena mellan parametrarna ligger relativt fast över tid. Den nytta som varit störst 2021 är att uppgifterna från avlyssningen har medfört att effektiv spaning har kunnat

genomförs (50 procent jämfört med 51 procent 2020). Andra nyttor som varit av stor betydelse under 2021 är att uppgifterna lett till stärkta misstankar mot den misstänkte (43 procent jämfört med 48 procent 2020) och bidragit till att den misstänkte har kunnat åtalas (32 procent jämfört med 33 procent 2020).

5 Förenklat förfarande vid vissa beslut om HAK

Den 1 augusti 2020 trädde 27 kap. 28 a § rättegångsbalken i kraft. Bestämmelsen möjliggör ett förenklat förfarande vid vissa beslut om HAK. Eftersom bestämmelsen endast var tillämplig i fem månader 2020 så är det svårt att jämföra det årets siffror med 2021 års.

Antalet personer

Det förenklade förfarandet har använts mot 151 personer. 2020 användes det förenklade förfarandet mot 85 personer.

Antalet tillstånd

Det har givits 215 tillstånd med stöd av bestämmelsen om det förenklade förfarandet. 2020 gavs det 115 tillstånd med stöd av bestämmelsen om det förenklade förfarandet.

Antalet avslag

Domstol har inte i något fall avslagit åklagares begäran om tillstånd enligt det förenklade förfarandet. Inte heller 2020 avslog i något fall åklagares begäran om tillstånd enligt det förenklade förfarandet.

Interimistiska beslut

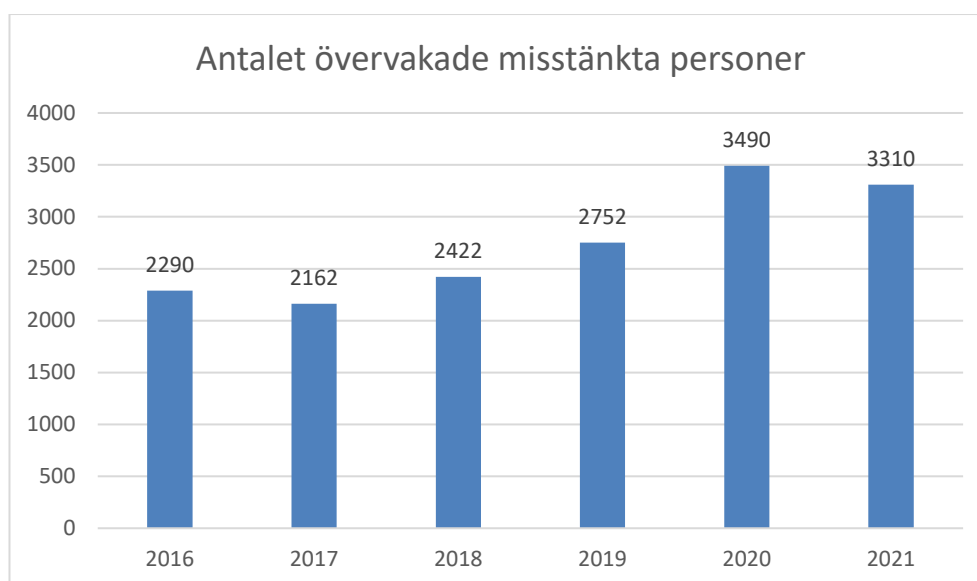
Åklagare har i tolv ärenden fattat 13 interimistiska beslut, vilka samtliga fastställts av domstol. Även 2020 fastställde domstol åklagares samtliga interimistiska beslut.

6 Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation (HÖK)

En HÖK innebär att uppgifter hämtas in om meddelanden. Det gäller bland annat uppgifter om vilka telefoner som varit i kontakt med varandra och när det har ägt rum. Uppgifter om vad som sägs eller har sagts får inte hämtas in med stöd av ett tillstånd till HÖK. Uppgifter kan också hämtas in om vilka telefoner som funnits i ett visst område och liksom uppgifter om i vilket område en viss telefon finns eller har funnits.

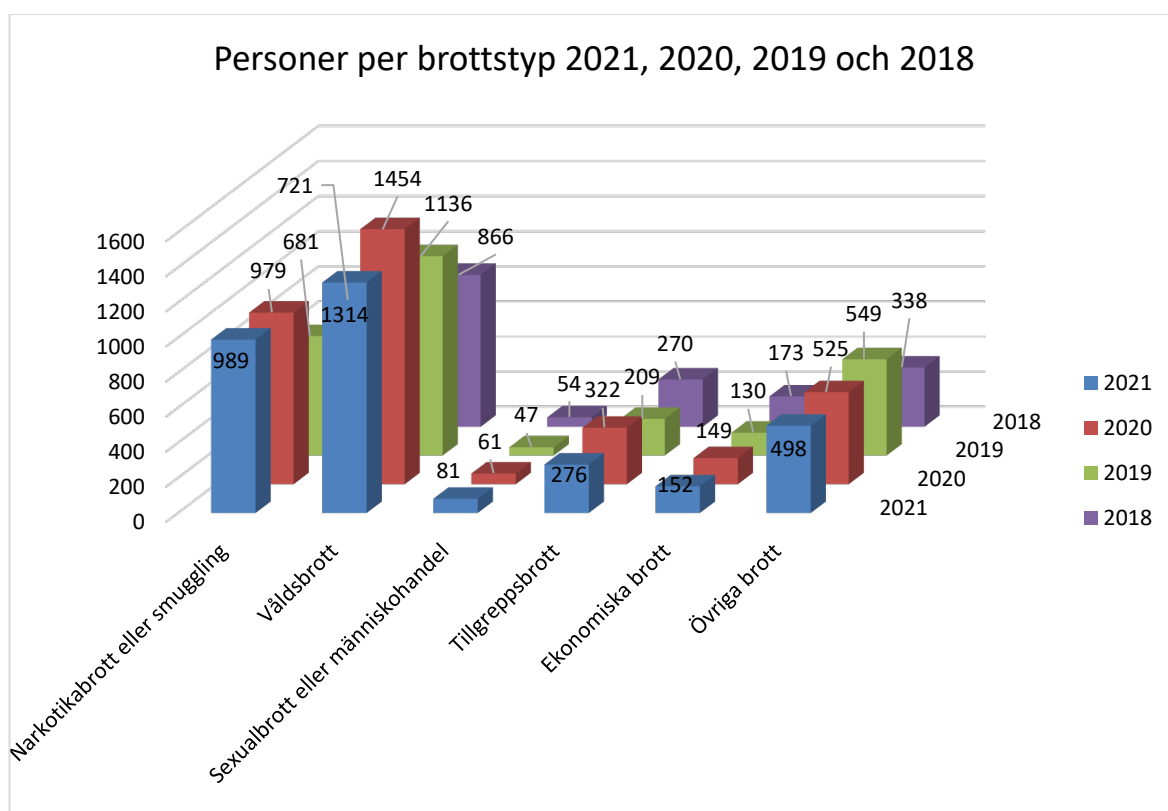
Antalet personer

Under 2021 användes HÖK mot 3 310 personer. En jämförelse med tidigare år ger följande resultat.

Antalet personer fördelade på brottstyp

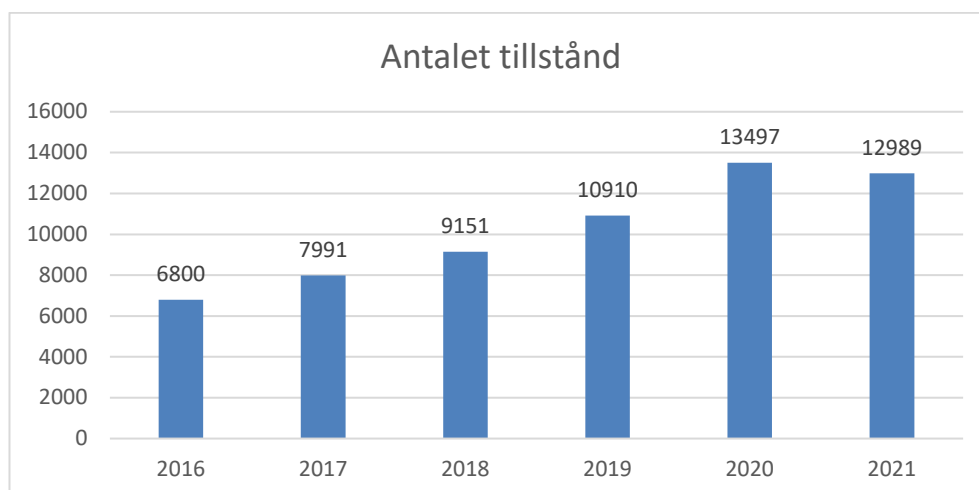
Tillstånden fördelar sig mellan olika brottstyper på följande sätt.

Antalet tillstånd

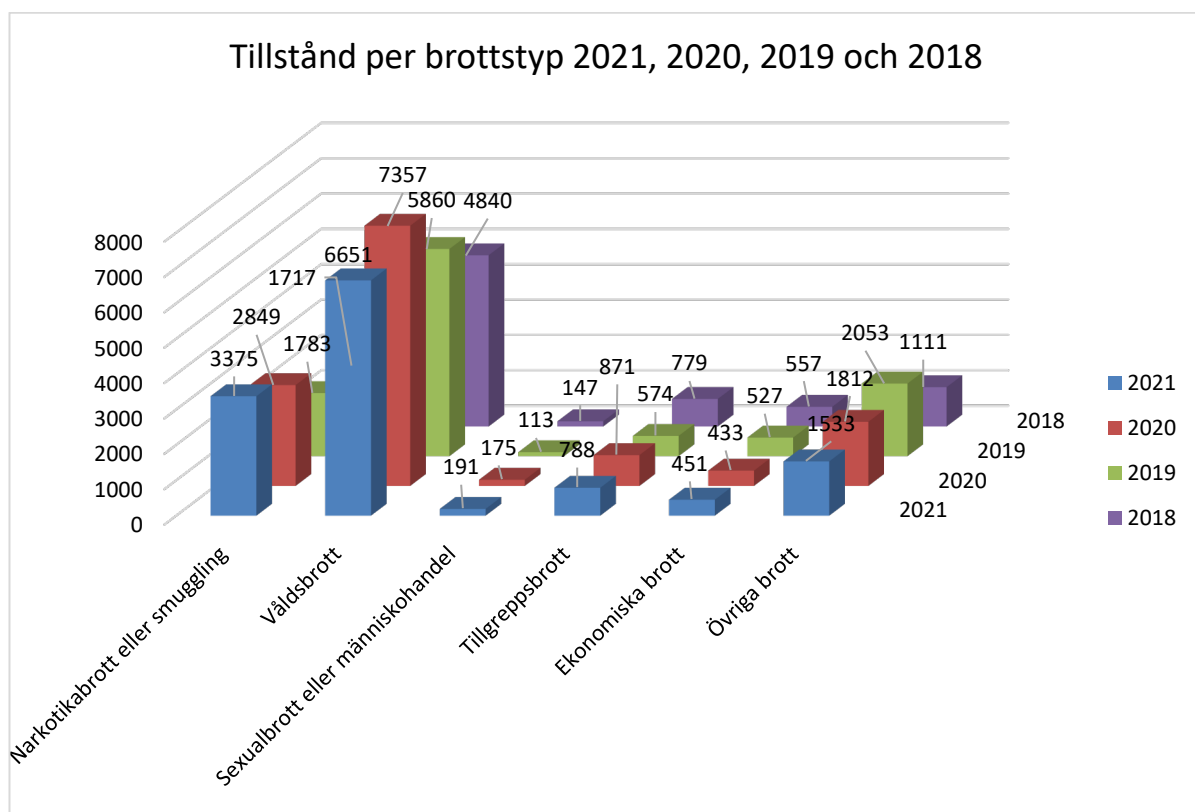
Ett tillstånd avser även i detta sammanhang ett telefonnummer eller annan adress. Det innebär att en misstänkt person kan vara föremål för flera tillstånd om han eller hon använder sig av flera telefoner eller andra adresser vid elektronisk kommunikation.

Under 2021 gavs 12 989 tillstånd till HÖK. En jämförelse med tidigare år ger följande resultat.

Antalet tillstånd fördelat på brottstyp

Tillstånden fördelar sig mellan olika brottstyper på följande sätt

Avslag

En ansökan kan avse flera teleadresser. Ett negativt beslut från en domstol avseende en ansökan som innehåller flera teleadresser kommer därför att resultera i flera avslag.

Domstol har avslagit åklagares begäran om tillstånd till HÖK i 100 fall. Motsvarande siffror för 2020, 2019 respektive 2018 var 101, 117 respektive 82 fall.

Interimistiska beslut

Åklagare har under 2021 fattat 114 interimistiska beslut om HÖK. Motsvarande siffror för 2020, 2019 respektive 2018 var 139, 86 respektive 102 beslut.

Domstol har fastställt samtliga interimistiska beslut (under 2020 upphävdes fyra interimistiska beslut).

Exempel på användningen i praktiken

För att åskådliggöra vilken betydelse användningen av HÖK har haft för brottsbekämpningen beskrivs här fyra anonymiserade ärenden.

Exempel 6

En person kunde misstänkas för att ha lurat ett flertal äldre personer, födda mellan 1924 och 1936, att överlämna pengar till hen. I flera fall kunde hen även misstänkas för att ha stulit pengar från målsägandena. Personen var därför misstänkt för grovt bedrägeri och grov stöld i flera fall. Personen hade i många av fall börjat med att kontakta respektive målsägande per telefon, för att på så sätt ge en förevändning om varför hen behövde besöka respektive målsägande. Tillstånd till HÖK inhämtades avseende ett telefonnummer som kunde knytas till den som kunde misstänkas för gärningarna. Genom telefonlistorna och positioneringsuppgifterna framkom då uppgifter som visade att den som kunde misstänkas hade haft telefonkontakt med flera av målsägandena och att hen då också befunnit sig i nära anslutning till respektive målsägandes bostad. Dessa åberopades som bevisning i målet och genom dessa uppgifter, jämte annan bevisning, fann domstolen åtalet styrkt. Personen dömdes för grovt bedrägeri och grov stöld i flera fall jämte viss annan brottslighet. Påföljden bestämdes till fängelse i tre år.

Exempel 7

Se exempel 3.

Exempel 8

En person anmälde sin före detta partner för bland annat våldtäkt. Målsäganden berättade att hen hade blivit överrumplad av sin förra partner i samband med att hen skulle öppna dörren till sin bostad. Den som kunde misstänkas för gärningen förnekade och berättade att hen hade alibi samt att hen befunnit sig i sin egen bostad vid tiden för gärningen. De uppgivna alibivittnena kunde vare sig bekräfta eller dementera uppgiften om att den som kunde misstänkas befann sig i sin bostad vid tiden för gärningen. Åklagaren begärde tillstånd till HÖK av den som kunde misstänkas mobiltelefon. Genom denna framkom uppgifter som visade att den som kunde misstänkas hade befunnit sig i anslutning till målsägandens bostad vid tiden för gärningen och vid sin bostad en tid därefter. Genom bland annat dessa uppgifter fann tingsrätten åtalet styrkt och personen dömdes till två år och tre månaders fängelse. Tingsrätten beslutade även att den dömda skulle utvisas från landet med förbud att återvända hit inom tio år.

Exempel 9

I samband med ett personrån i bostad, där målsäganden hotades med kniv, tillgreps ett antal värdesaker, däribland målsägandens mobiltelefon. Målsäganden avkrävdes även koden till mobiltelefonen. Målsäganden berättade i förhör vem förövaren var, då dessa var bekanta sedan tidigare. Åklagaren

ansökte om HÖK avseende målsägandens mobiltelefon, som nu alltså kunde misstänkas disponeras av gärningsmannen. Genom uppgifterna som framkom från HÖK-materialet kunde konstateras att telefonen varit i kontakt med en myndighet. Förhör hölls med en anställd på myndigheten, som berättade att hen varit i telefonkontakt med den person som målsäganden tidigare pekat ut. Telefonens positioneringar stämde också väl överens med platser dit man kände till att den som kunde misstänkas hade anknytning till. Genom bland annat dessa uppgifter fann såväl tings- som hovrätten åtalet för rån styrkt och personen dömdes till fängelse i ett år och sex månader.

Analys

Antalet misstänkta personer som varit föremål för HÖK minskade från 2020 till 2021 med 180 personer, från 3 490 till 3 310. Det innebär en minskning med fem procent. Året dessförinnan ökade antalet personer med 738 personer, vilket motsvarade 27 procent.

Även antalet tillstånd minskade mellan 2020 och 2021. Antalet tillstånd beviljade av domstol minskade från 13 497 till 12 989. Det är en minskning med 508 tillstånd eller fyra procent. Året dessförinnan ökade antalet tillstånd med 2 587, vilket motsvarade 24 procent.

Antalet övervakade personer och beviljade tillstånd ökade varje år från 2016 till 2020 för att nu alltså gått nedåt. Det kan dock konstateras att nedgången inte är särskilt stor och alltså skett från historiskt höga nivåer. Antalet övervakade personer och beviljade tillstånd för 2021 är också det näst högsta som har redovisats. Förklaringen till de många tillstånden torde vara – vilket också påtalats i tidigare redovisningar – att de misstänkta ofta byter telefoner eller telefonnummer och att de brottsutredande myndigheterna därmed kan knyta misstänkta personer till fler teleadresser.

Sett till brottstyper har antalet tillstånd för narkotikabrott ökat varje år sedan 2018. Under 2021 ökade antalet tillstånd för narkotikabrott från 2 849 tillstånd 2020 till 3 375 tillstånd 2021. Det motsvarar en ökning med 18 procent. Antalet tillstånd för våldsbrott ökade varje år mellan 2018 och 2020, men har 2021 minskat jämfört med 2020. För 2020 meddelades 7 357 tillstånd för våldsbrott. Motsvarande siffra för 2021 var 6 651. Detta motsvarar en minskning med tio procent.

Till skillnad från antalet tillstånd för narkotikabrott syns inte motsvarande ökning av antalet misstänkta personer som varit föremål för HÖK på grund av misstanke om narkotikabrott. Under 2020 övervakades 979 personer. För 2021 ökade detta till 989 personer vilket motsvarar en ökning med en procent.

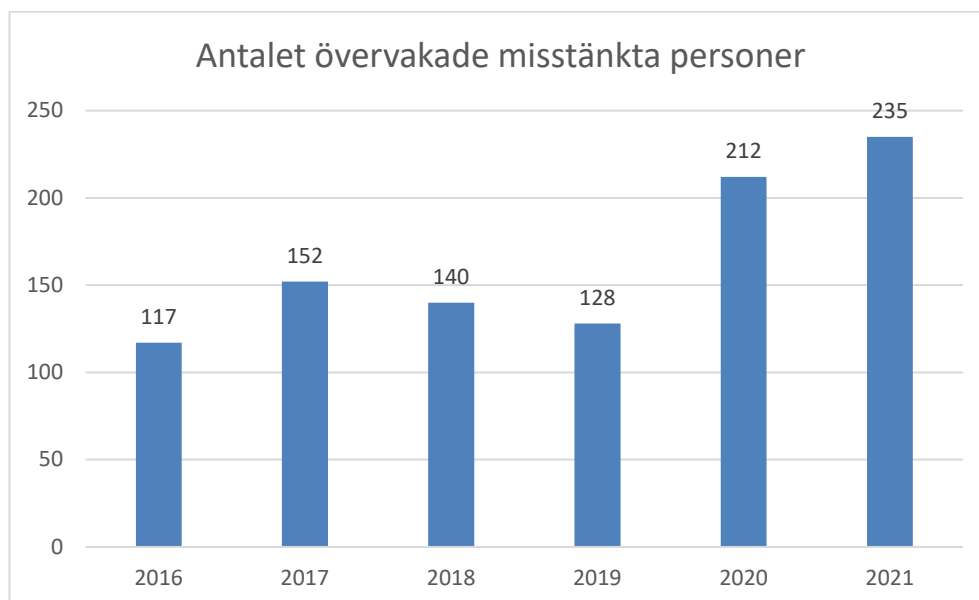
Antalet personer som varit föremål för HÖK med anledning av misstanke om våldsbrott minskade med 140 personer, från 1 454 personer 2020 till 1 314 personer 2021. Detta motsvarar en minskning med tio procent.

7 Hemlig kameraövervakning (HKÖ)

HKÖ innebär i huvudsak att fjärrstyrda kameror används för personövervakning vid förundersökning i brottmål utan att upplysning om övervakningen lämnas. Åtgärden får avse en plats där den som är skäligen misstänkt kan antas komma att uppehålla sig eller, om det inte finns någon skäligen misstänkt, den plats där brottet har begåtts eller en nära omgivning till denna plats.

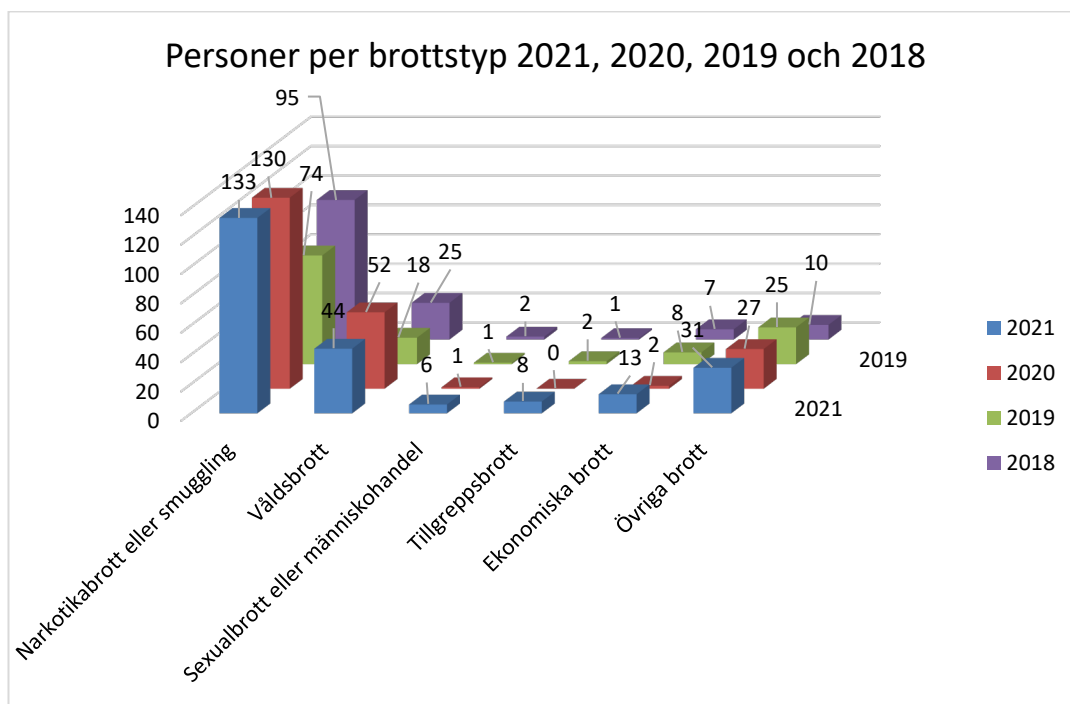
Antalet personer

Under 2021 användes HKÖ mot 235 misstänkta personer. En jämförelse med tidigare år ger följande resultat.

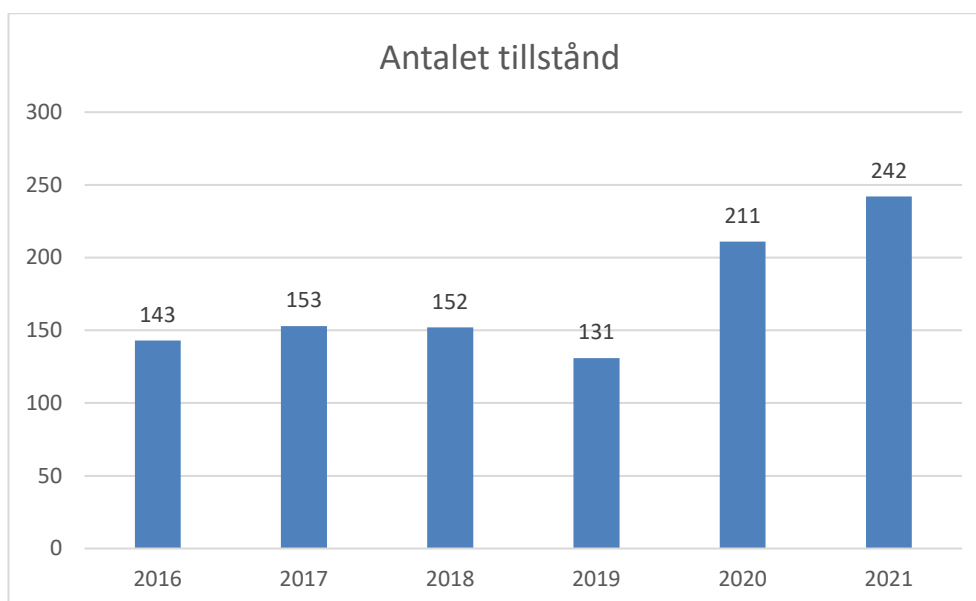
Antalet personer fördelade på brottstyp

Följande diagram visar fördelningen på olika brottstyper. En jämförelse med tidigare år ger följande resultat.

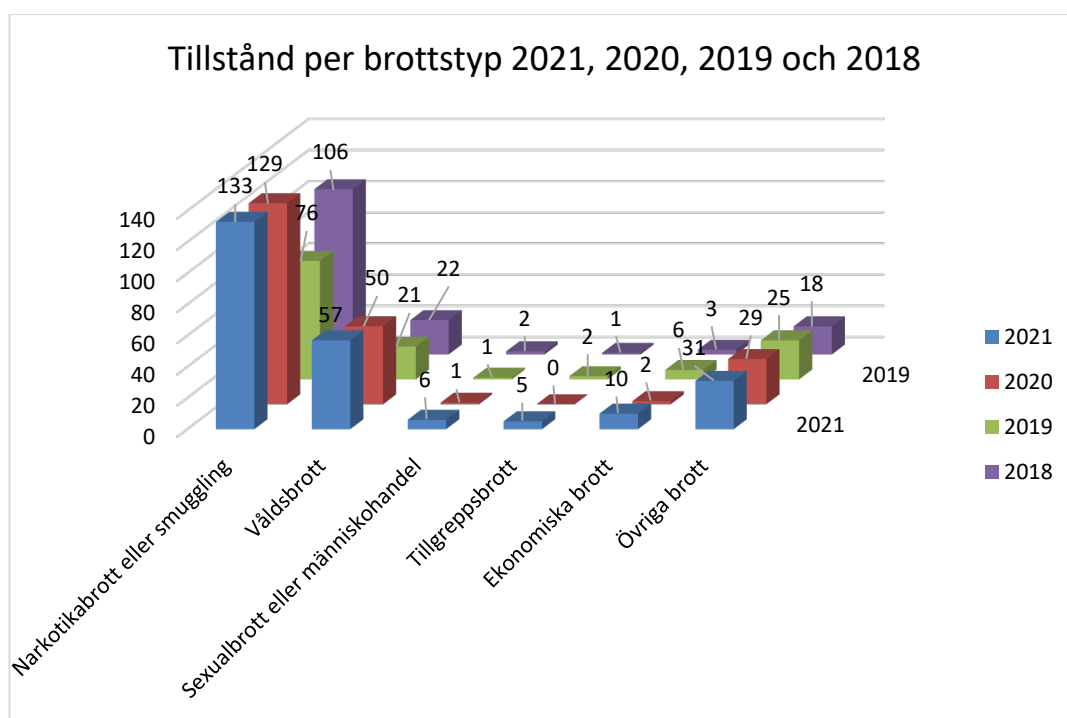
Antalet tillstånd

Under 2021 gavs 242 tillstånd till HKÖ. En jämförelse med tidigare år ger följande resultat.

Antalet tillstånd fördelat på brottstyp

Tillstånden fördelar sig mellan olika brottstyper på följande sätt.

Avslag

Domstol har under 2021 i sex fall avslagit åklagares begäran om tillstånd till HKÖ. Motsvarande siffra för 2020 var två fall.

Interimistiska beslut

Åklagare har under 2021 fattat 50 interimistiska beslut. Samtliga har fastställts av domstol.

Under 2020, 2019 respektive 2018 fattade åklagare 37, 18 respektive 17 interimistiska beslut. Samtliga fastställdes av domstol.

Tvångsmedlets varaktighet

Den tid som HKÖ pågått redovisas i hela dagar.

	Genomsnittlig tid	Mediantid	Längsta tid	Kortaste tid
2017	52	35	307	1
2018	54	31	255	1
2019	40	29	193	1
2020	48	34	292	1
2021	35	26	210	1

Nyttan

Nedan anges i vilken omfattning HKÖ har inneburit något resultat för utredningen. I de ärenden som omfattas av nyttoredovisningen har HKÖ använts vid 224 brott (151 brott 2020, 176 brott 2019 och 169 brott 2018).

Under förundersökning:

	2021		2020	2019	2018
	Antal	Andel	Andel	Andel	Andel
Nytta					
uppgifterna har utgjort underlag i förhörssituation	104	46 %	50 %	52 %	51 %
uppgifterna har medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras	156	70 %	81 %	70 %	61 %
uppgifterna har bidragit till att annat tvångsmedel har använts mot den misstänkte	86	38 %	48 %	46 %	41 %
uppgifterna har bidragit till utredning av brottsutbyte	22	10 %	19 %	10 %	8 %
uppgifterna har lett till stärkta misstankar mot den misstänkte	93	42 %	56 %	55 %	50 %

Efter förundersökningen:

Nytta	2021		2020	2019	2018
	Antal	Andel	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat avföras från utredningen	15	7 %	3 %	15 %	6 %
uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat åtalas	89	40 %	36 %	45 %	40 %
uppgifterna har åberopats som bevisning i stämningensansökan	76	34 %	34 %	43 %	41 %

Överskottsinformation:

Nytta	2021		2020	2019	2018
	Antal	Andel	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har bidragit till att något tvångsmedel använts mot annan person i samma förundersökning	42	19 %	27 %	15 %	19 %
uppgifterna har använts för att utreda brott i en annan förundersökning	12	5 %	3 %	5 %	4 %

Övrigt:

Nytta	2021		2020	2019	2018
	Antal	Andel	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har på annat sätt bidragit till att utredningen kunnat föras framåt	61	27 %	45 %	45 %	43 %

Exempel på användningen i praktiken

För att åskådliggöra vilken betydelse användningen av HKÖ haft för brottsbekämpningen redovisas här tre anonymiserade ärenden.

Exempel 10

Polis hade fått tips om att ett vapen förvarades gömt på en viss plats. Vid kontroll visade sig tipset stämman och vapnet kunde tas i beslag. Samtidigt placerades en vapenreplika på platsen och åklagaren ansökte om tillstånd till HKÖ för att kunna utreda vem som skäligen kunde misstänkas för brottet. Senare filmades två personer som anlände till platsen. En av dem tog på sig ett par plasthandskar och gick fram till platsen där vapnet hade hittats.

Personen tar sedan den placerade vapenreplikan och stoppar denna i en medhavd väska. Genom filmen ansåg tingsrätten det styrkt att båda personerna hade kommit till platsen i syfte att hämta ett skarpt vapen. De dömdes därför båda för försök till grovt vapenbrott. Båda personerna var under 21 år. Påföljden för den äldre bestämdes till fängelse i ett år och fyra månader. Den yngre dömdes till ungdomsvård i kombination med ungdomstjänst.

Exempel 11

Ekobrottsmyndigheten fick in en anmälan om att det tillverkades vattenpipstobak i en lokal varpå misstanke om bland annat grovt skattebrott uppstod. Åklagaren ansökte om HKÖ i anslutning till lokalen. Genom denna kunde konstateras att två identifierade personer, samt ett antal okända personer, sågs vid lokalen under tiden kameraövervakningen pågick fram till att husrannsakan genomfördes i lokalen. Vid husrannsakan anträffades en större mängd vattenpipstobak. Genom bland annat filmerna från den hemliga kameraövervakningen fann tings- och hovrätt det utrett att de två personer som identifierats på filmerna, tillsammans med ytterligare två personer, varit delaktiga i den olovliga hanteringen av vattenpipstobak. Den ena personen som syns på filmerna dömdes för grovt skattebrott och grov olovlig befattning med punktskattepliktiga varor till fängelse i två år och nio månader, den andra personen dömdes för grov olovlig befattning med punktskattepliktiga varor till fängelse i ett år. De två övriga dömdes för bl.a. grovt skattebrott respektive medhjälp till grovt skattebrott och grov olovlig befattning med punktskattepliktiga varor till fängelse två år och sex månader respektive ett år och tre månader.

Exempel 12

Sedan underrättelseinformation inkommit om att en viss person hanterade stora mängder narkotika beslutades att hemliga tvångsmedel skulle användas mot den som kunde misstänkas. Bland annat monterades en kamera intill ett källarförråd som den som kunde misstänkas inte hade någon formell koppling till men som hans partner enligt spaningsuppgifter återkommande besökte. Genom den hemliga kameraövervakningen kunde omfattningen av besöken och omständigheterna kring dem kartläggas. Därvid kunde konstateras att den som kunde misstänkas endast besökte förrådet vid ett fåtal tillfällen medan partnern gjorde dagliga besök, ibland flera gånger dagligen. Besöken var oftast mycket korta. Den som kom dit var många gånger tomhänt men hade en påse med sig när den lämnade, alternativt var till synes tomhänt både vid ankomst och då den lämnade. Av kameraövervakningen kunde också konstateras att den som kunde misstänkas och partnern var väldigt noga med att stänga dörren efter att de gått in i förrådet. Vid ett tillfälle kunde partnern ses komma till förrådet med en viss påse. Därefter lämnade partnern förrådet tomhänt. Några dagar senare framkom på kameraöver-

vakningen att partnern lämnade en ryggsäck i förrådet, ryggsäcken hade enligt spaningsuppgifter transporterats till adressen av den som kunde misstänkas. Vid efterföljande husrannsakan i förrådet konstaterades att ryggsäcken innehöll en mycket stor mängd narkotika. Vidare anträffades en likadan påse som den som partnern hade lämnat dagarna innan, också den innehållande större mängd narkotika. Även på annan plats i förrådet anträffades narkotika och på källargolvet säkrades spår av narkotika.

Genom den hemliga kameraövervakningen kunde bevisas att båda personerna hade varit delaktiga i hanteringen av narkotika och att båda två var medvetna om att narkotika förvarades i förrådet. Personerna dömdes för synnerligen grovt narkotikabrott till fängelse i åtta respektive sex år.

Analys

Antalet övervakade misstänkta personer och antalet tillstånd ökade 2021 jämfört med 2020. Antalet misstänkta ökade med 23 personer, från 212 till 235, motsvarande elva procent. Antalet tillstånd ökade från 211 för 2020 till 242 för 2021, motsvarande 15 procent. Det kan därmed konstateras att den ökning av antalet misstänkta personer och antalet tillstånd har fortsatt att öka, efter en minskning från år till år under perioden 2017-2019.

När det gäller hur tillstånden fördelas mellan de olika brottstyperna kan det konstateras att HKÖ fortfarande används framförallt i narkotikarelaterade ärenden. 133 av 242 tillstånd avsåg denna brottstyp, motsvarande 55 procent. Fördelningen är på ungefär samma nivå som för 2020. För brottstypen våldsbrott ökade antalet tillstånd från 50 2020 till 57 2021, motsvarande 14 procent.

Det kan, visserligen från låga nivåer, noteras en ökning av HKÖ i ärenden som rör sexualbrott eller människohandel, där antalet tillstånd ökade från ett tillstånd 2020 till sex tillstånd 2021. För tillgreppsbrott ökade antalet tillstånd från noll tillstånd 2020 till fem tillstånd 2021 och för ekonomiska brott ökade antalet tillstånd från två tillstånd 2020 till tio tillstånd 2021. För övriga brott har antalet tillstånd i stort sett legat still, från 29 tillstånd 2020 till 31 tillstånd 2021.

Under 2017-2020 har det funnits HKÖ som har pågått under endast en dag. I övrigt har varaktigheten varierat under åren. Under 2021 minskade den genomsnittliga tiden jämfört med 2020 från 48 dagar till 35 dagar (motsvarande siffror för 2018 och 2019 var 54 respektive 40 dagar). Under samma period minskade även mediantiden från 34 till 26 dagar (motsvarande siffror för 2018 och 2019 var 31 respektive 29 dagar). Den längsta tid som HKÖ har pågått mot en person minskade från 292 till 210 dagar.

Nyttoanalys

Det föreligger förhållandevis stora skillnader mellan de olika nyttoparametrarna under 2018-2021. Sett över tid är det tydligt att den största nyttan HKÖ ger är att den medför att effektiv spaning har kunnat genomföras (70 procent för 2021 jämfört med 81 procent 2020 och 70 procent 2019).

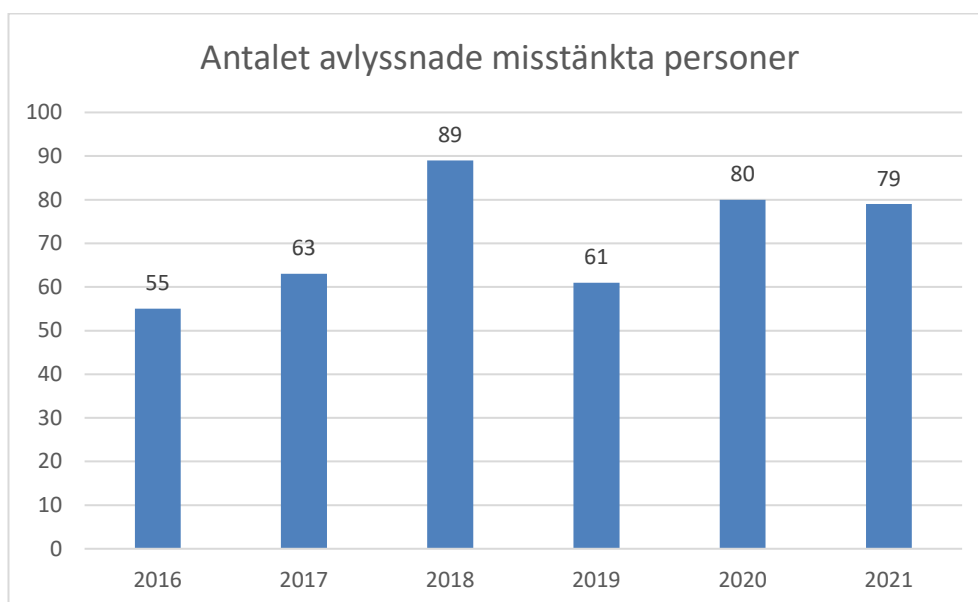
Andra områden där HKÖ varit till nytta är att åtgärden bidragit till att den misstänkte har kunnat åtalas (40 procent för 2021 jämfört med 36 procent för 2020 och 45 procent för 2019) samt att uppgifterna har bidragit till att annat tvångsmedel har använts mot den misstänkte (38 procent för 2021 jämfört med 48 procent för 2020 och 46 procent för 2019).

8 Hemlig rumsavlyssning (HRA)

HRA innebär i huvudsak avlyssning eller upptagning av samtal eller av förhandlingar vid sammanträden eller andra sammankomster som allmänheten inte har tillträde till. Åtgärden får, med vissa undantag, avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den som skäligen kan misstänkas kommer att uppehålla sig.

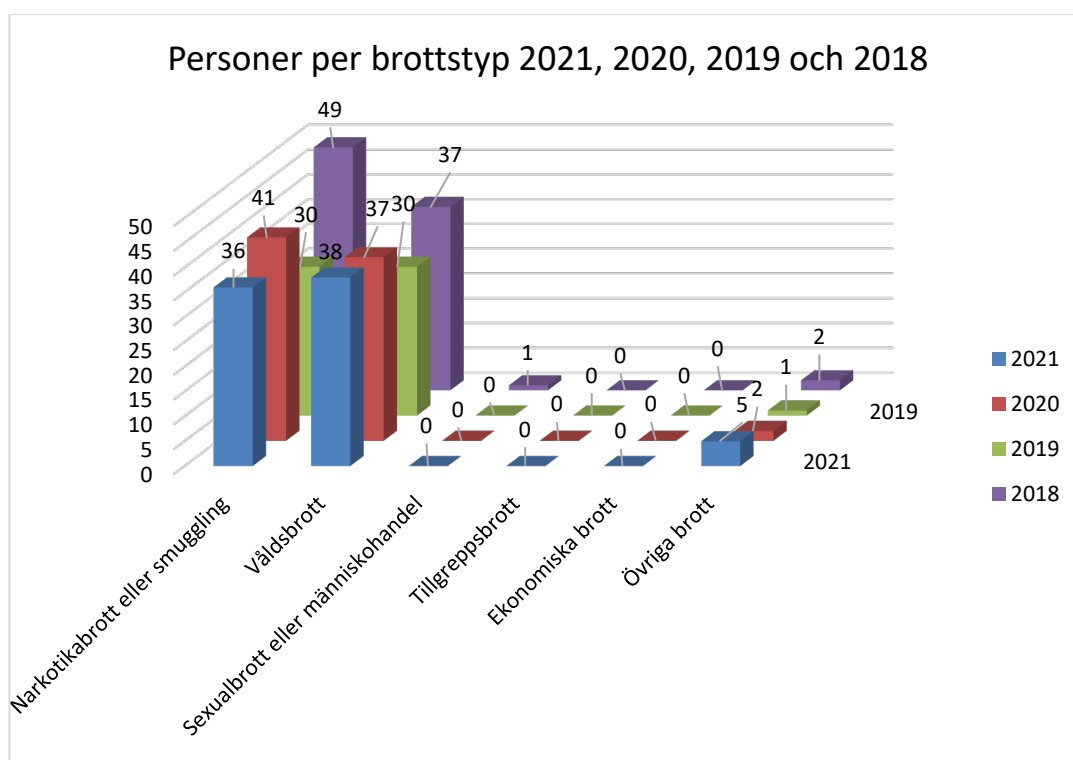
Antalet personer

Under 2021 användes HRA mot 79 misstänkta personer. En jämförelse med tidigare år ger följande resultat.

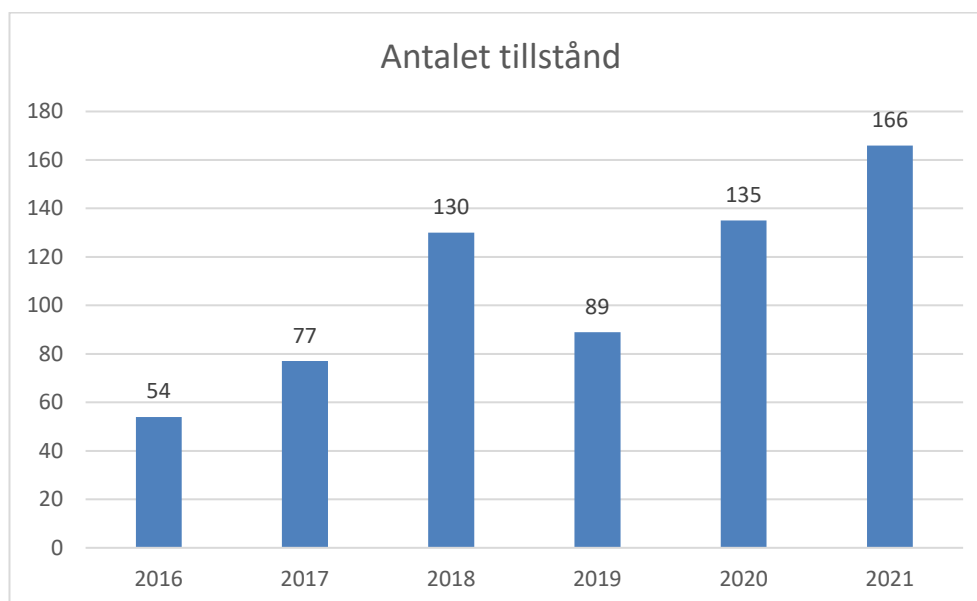
Antalet personer fördelade på brottstyp

Följande diagram visar fördelningen på olika brottstyper.

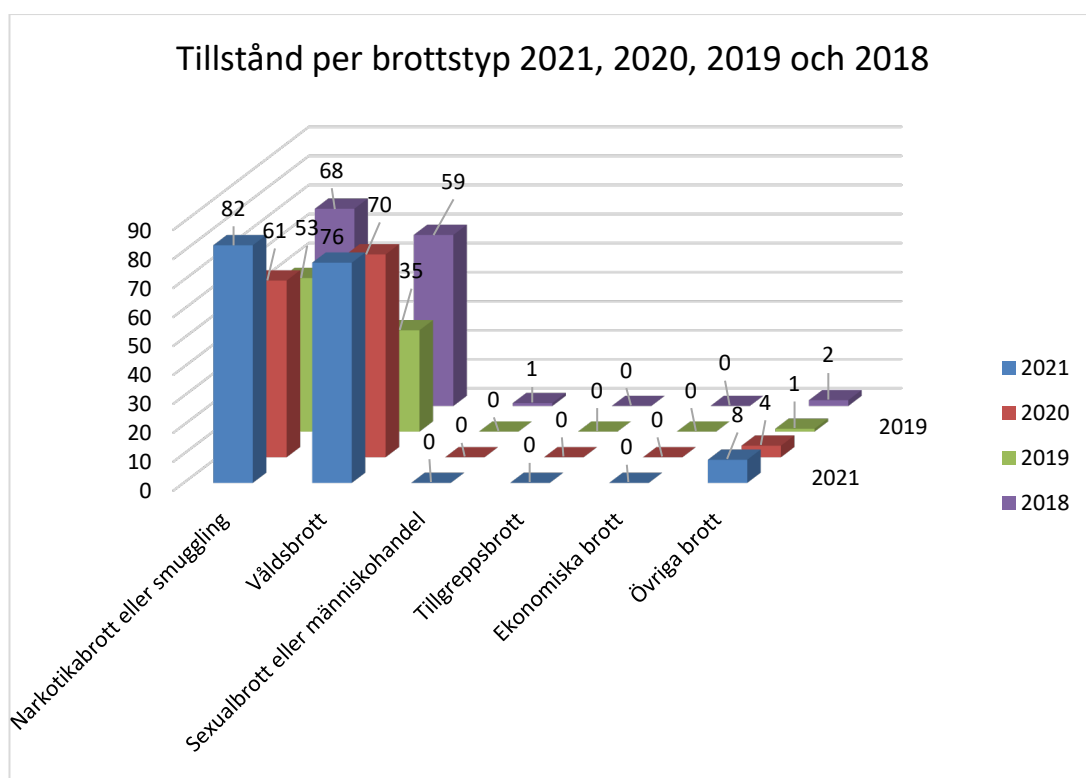
Antalet tillstånd

Under 2021 gavs 166 tillstånd till HRA. En jämförelse med tidigare år ger följande resultat.

Antalet tillstånd fördelat på brottstyp

Tillstånden fördelar sig mellan olika brottstyper på följande sätt.

Avslag

Domstol har i 13 fall avslagit åklagares begäran om tillstånd till HRA. Elva av avslagsbesluten härrör från samma ärende. De två övriga avslagsbesluten avser ett annat ärende. Under 2020 avslög domstol inte i något fall en åklagares begäran om tillstånd till HRA. 2019 avslög en domstol i ett ärende en åklagares begäran i två fall.

Tvångsmedlets varaktighet

Den tid som HRA pågått redovisas i hela dagar.

	Genomsnittlig tid	Mediantid	Längsta tid	Kortaste tid
2017	62	53	193	1
2018	65	30	324	6
2019	45	27	287	2
2020	54	31	292	2
2021	45	27	256	2

Nyttan

Nedan anges i vilken omfattning HRA har inneburit något resultat för utredningen. I de ärenden som omfattas av nyttoredovisningen har HRA använts vid 47 brott 2021 (71 brott 2020, 54 brott 2019 och 67 brott år 2018).

Under förundersökning:

	2021		2020	2019	2018
	Antal	Andel	Andel	Andel	Andel
Nytta					
uppgifterna har utgjort underlag i förhörssituation	21	45 %	28 %	35 %	24 %
uppgifterna har medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras	25	53 %	61 %	57 %	39 %
uppgifterna har bidragit till att annat tvångsmedel har använts mot den misstänkte	15	32 %	28 %	19 %	16 %
uppgifterna har bidragit till utredning av brottsutbyte	5	11 %	4 %	2 %	1 %
uppgifterna har lett till stärkta misstankar mot den misstänkte	18	38 %	34 %	22 %	33 %

Efter förundersökningen:

	2021		2020	2019	2018
	Antal	Andel	Andel	Andel	Andel
Nytta					
uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat avföras från utredningen	1	2 %	4 %	19 %	3 %
uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat åtalas	13	28 %	15 %	11 %	10 %
uppgifterna har åberopats som bevisning i stämningensökan	14	30 %	15 %	33 %	7 %

Överskottsinformation:

Nytta	2021		2020	2019	2018
	Antal	Andel	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har bidragit till att något tvångsmedel använts mot annan person i samma förundersökning	10	21 %	18 %	6 %	0 %
uppgifterna har använts för att utreda brott i en annan förundersökning	6	13 %	7 %	4 %	3 %

Övrigt:

Nytta	2021		2020	2019	2018
	Antal	Andel	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har på annat sätt bidragit till att utredningen kunnat föras framåt	18	38 %	34 %	37 %	33 %

Exempel på användningen i praktiken

För att åskådliggöra vilken betydelse användningen av HRA har haft för brottsbekämpningen redovisas här ett anonymiserat ärende.

Exempel 13

I utredning rörande omfattande införsel av narkotika till Sverige ansökte åklagare om hemliga tvångsmedel, däribland HRA. Inom ramen för utredningen gjordes en dag ett stort beslag av narkotikaklassade tabletter. En person åtalades som ansvarig för införseln av narkotikan till landet. Denne vidgick att hen hade varit involverad i införseln, men förnekade att hen känt till att det var fråga om narkotika och förnekade även att hen gjort det för egen ekonomisk vinning. Mot detta stod uppgifter som framkommit genom HRA där hen tydligt refererade till aktuell införsel och det skulle ge hen en större summa pengar. Hen pratade även om att nu bygga upp ett större kapital, som i så fall först måste "tvättas". Genom bland annat uppgifterna från HRA fann domstolen invändningen om bristande uppsåt och förnekandet av ekonomisk vinning motbevisad. Personen dömdes för, bland annat, synnerligen grov narkotikasmuggling och synnerligen grovt narkotikabrott. Påföljden bestämdes till fängelse i tio år.

Analys

Under 2021 beviljades 166 tillstånd till HRA. Antalet avlyssnade personer uppgick till 79. Vid en jämförelse med andra hemliga tvångsmedel framstår användningen av HRA, precis som tidigare år, som begränsad.

Liksom tidigare år har HRA under 2020 nästan uteslutande använts vid brottstyperna narkotikabrott och narkotikasmuggling samt våldsbrott.

Även om antalet ärendet under de senaste åren har varit lågt ökade antalet tillstånd och personer varje år under perioden 2016-2018, där en markant ökning skedde mellan 2017 till 2018, från 77 till 130 beviljade tillstånd. 2019 minskade antalet tillstånd åter, ner till 89, för att 2020 sedan åter öka till 135. Den trenden håller således i sig då det 2021 meddelades 31 tillstånd mer än 2020, motsvarande 23 procent.

Den stora ökningen av antalet tillstånd 2018 kunde då förklaras av att det förekom många tillstånd i några få ärenden. HRA förekom under 2018 i totalt 34 ärenden, där 60 av tillstånden var hänförliga till tre ärenden.

Under 2019 användes HRA i totalt 35 ärenden, vilket innebär att antalet ärenden var ungefär detsamma som 2018. Under 2020 användes HRA i 45 ärenden. Under 2021 har HRA använts i 42 ärenden.

Vid en jämförelse av varaktigheten av tvångsmedlet mellan 2020 och 2021 kan konstateras att genomsnittstiden för HRA minskade från 54 till 45 dagar och att även den längsta tid som avlyssning har pågått mot en person minskade, från 292 till 256 dagar. Även mediantiden minskade något, från 31 till 27 dagar. Mediantiden för HRA ligger därmed strax under den tid som tillstånd maximalt får gälla (en månad) om förlängning inte begärs.

Nyttoanalys

Eftersom antalet tillstånd till HRA är relativt få är det svårt att dra några långtgående generella slutsatser vad gäller användningen och nyttan. I 53 procent av fallen har tvångsmedlet medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras, vilket är något lägre än motsvarande siffra för 2019 och 2020 då andelen låg på 57 respektive 61 procent. Däremot har andelen där uppgifter från HRA utgjort underlag i förhörssituation ökat från 28 procent 2020 till 45 procent 2021. Motsvarande siffra för 2019 var 35 procent. Det kan också ses en ökning av när uppgifter från HRA har bidragit till att den misstänkte kunnat åtalas, från elva respektive 15 procent för 2019 och 2020 till 28 procent 2021. I 30 procent av ärendena har uppgifter från HRA åberopats som bevisning i stämningsansökan, vilket kan jämföras med 33 procent 2019 och 15 procent 2020.

9 Hemlig dataavläsning (HDA)

HDA innebär i huvudsak att Polismyndigheten och andra brottsbekämpande myndigheter har rätt att – efter rättsens tillstånd – i hemlighet och med ett tekniskt hjälpmedel ta sig in i t.ex. datorer, mobiltelefoner eller användarkonton till lagrings- eller kommunikationstjänster för att kunna läsa av eller ta upp uppgifter som finns i den fysiska utrustningen eller tjänsten. Ett tillstånd till HDA får beviljas för att läsa av eller ta upp

1. kommunikationsavlyssningsuppgifter
2. kommunikationsövervakningsuppgifter
3. platsuppgifter
4. kameraövervakningsuppgifter
5. rumsavlyssningsuppgifter
6. uppgifter som finns lagrade i ett avläsningsbart informationssystem men som inte avses i 1-5, eller
7. uppgifter som visar hur ett avläsningsbart informationssystem används men som inte avses i 1-6.

Uppräkningen är uttömmande. Uppgifter i p. 1-5 motsvarar i huvudsak de uppgifter som kan hämtas in med HAK, HÖK, HKÖ eller HRA. Uppgifterna i p. 6-7 motsvarar uppgifter som polis och åklagare typiskt sett har rätt att ta del av vid en undersökning av ett beslagtaget föremål men som i praktiken inte är tillgängligt på grund av t.ex. kryptering eller lösenordsskydd.

I ett tillstånd till HDA ska anges bl.a. vilken typ av uppgift som får läsas av eller tas upp. Ett förlängt tillstånd räknas som ett nytt tillstånd.

Statistikuppgifterna i detta kapitel är (som nämnt i kapitel 3) inte hämtade från HTM-Cåbra utan från manuellt ifyllda blanketter. Av blankettanvisningarna framgår bl.a. att en blankett per brott ska upprättas. Om flera personer kan misstänkas för brottet ska redovisningen ske på en blankett. En person kan vara misstänkt för flera brott och föremål för uppgiftsinhämtande i mer än ett avseende samt förekomma som misstänkt i mer än ett ärende.

Antalet ärenden

Under 2021 förekom HDA i 145 ärenden registrerade i HTM-Cåbra. Motsvarande siffra för 2020 var 60 ärenden. Det bör dock noteras att eftersom HDA-lagen infördes 1 april 2020 så avsåg redovisningen för 2020 endast nio månader.

Det totala antalet personer fördelade på brottstyp

Antalet fördelar sig på följande sätt. Observera att det inte är möjligt att utläsa om samma person varit föremål för HDA med anledning av flera olika brottstyper.

	Narkotikabrott	Våldsbrott	Sexualbrott	Tillgreppsbrott	Ekonomiska brott	Övriga brott
2021	148	88	10	0	15	50
2020	87	52	9	0	9	13

Antalet personer fördelade på brottstyp och uppgiftstyp

Antalet fördelar sig på följande sätt. Som jämförelse anges 2020 års siffror inom parentes.

	Narkotikabrott	Våldsbrott	Sexualbrott	Tillgreppsbrott	Ekonomiska brott	Övriga brott
1. Avlyssningsuppgifter	145 (69)	85 (37)	10 (7)	0 (0)	15 (3)	49 (10)
2. Övervakningsuppgifter	142 (72)	83 (37)	6 (7)	0 (0)	10 (7)	49 (10)
3. Platsuppgifter	142 (68)	77 (37)	4 (4)	0 (0)	10 (3)	50 (10)
4. Kameraövervakningsuppgifter	0 (0)	0 (1)	2 (0)	0 (0)	0 (1)	2 (0)
5. Rumsavlyssningsuppgifter	12 (2)	6 (10)	1 (0)	0 (0)	0 (0)	1 (1)
6. Uppgifter som finns lagrade	148 (67)	86 (36)	4 (9)	0 (0)	10 (3)	48 (10)
Övriga användningsuppgifter	143 (66)	81 (34)	3 (8)	0 (0)	10 (3)	49 (10)

Det totala antalet tillstånd fördelat på brottstyp

Under 2021 meddelades 589 tillstånd till HDA. Antalet fördelar sig på följande sätt

	Narkotikabrott	Våldsbrott	Sexualbrott	Tillgreppsbrott	Ekonomiska brott	Övriga brott
2021	343	123	12	0	35	76
2020	127	138	14	0	11	16

Antalet tillstånd fördelade på brottstyp och uppgiftstyp

Antalet fördelar sig på följande sätt. Som jämförelse anges 2020 års siffror inom parentes.

	Narkotikabrott	Våldsbrott	Sexualbrott	Tillgreppsbrott	Ekonomiska brott	Övriga brott
1. Avlyssningsuppgifter	333 (117)	117 (97)	12 (9)	0 (0)	35 (9)	73 (14)
2. Övervakningsuppgifter	329 (118)	113 (97)	6 (9)	0 (0)	20 (11)	73 (14)
3. Platsuppgifter	327 (116)	108 (97)	4 (4)	0 (0)	20 (5)	73 (14)
4. Kameraövervakningsuppgifter	0 (0)	0 (8)	2 (0)	0 (0)	0 (3)	2 (0)
5. Rumsavlyssningsuppgifter	25 (4)	8 (30)	1 (0)	0 (0)	0 (0)	1 (1)
6. Uppgifter som finns lagrade	336 (114)	117 (93)	4 (14)	0 (0)	20 (9)	72 (14)
7. Övriga användningsuppgifter	329 (107)	113 (91)	3 (13)	0 (0)	20 (9)	73 (14)

Avslag fördelat på uppgiftstyp

Domstol har avslagit åklagares begäran om HDA i tre ärenden. Ansökningarna har rört sex misstänkta personer. Fördelningen per uppgiftstyp har varit följande.

	Antal avslag
1. Avlyssningsuppgifter	5
2. Övervakningsuppgifter	5
3. Platsuppgifter	5
4. Kameraövervakningsuppgifter	0
5. Rumsavlyssningsuppgifter	0
6. Uppgifter som finns lagrade	6
7. Övriga användningsuppgifter	5

Antalet interimistiska beslut

Åklagare har i tio ärenden fattat totalt tolv interimistiska beslut. Samtliga har fastställts av domstol. Besluten fördelar sig enligt följande.

	Antal beslut
1. Avlyssningsuppgifter	12
2. Övervakningsuppgifter	12
3. Platsuppgifter	11
4. Kameraövervakningsuppgifter	0
5. Rumsavlyssningsuppgifter	0
6. Uppgifter som finns lagrade	11
7. Övriga användningsuppgifter	12

Tvångsmedlets varaktighet

Den tid som HDA pågått redovisas i hela dagar.

	Genomsnittlig tid	Mediantid	Längsta tid	Kortaste tid
2020	60	35	211	10
2021	27	26	115	1

Nyttan

2020 omfattades nyttoredovisningen av endast sju ärenden med tolv misstänkta personer. Av den anledningen redovisas inte någon jämförelse i tabellform på samma sätt som för HAK, HKÖ och HDA. 2020 redovisades nyttan enligt följande

Under förundersökning: I två ärenden har uppgifterna från HDA medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras.

Efter förundersökning: I ett ärende med tre misstänkta har uppgifterna bidragit till att de misstänkta har kunnat avföras från utredningen.

Övrigt: I ett ärende har uppgifterna på annat sätt bidragit till att utredningen kunnat föras framåt.

För 2021 omfattar nyttoredovisningen 89 ärenden med totalt 155 misstänkta personer. Ett beslut om HDA kan innefatta en eller flera olika uppgiftstyper. Per uppgiftstyp har antalet beslut fördelat sig enligt följande

	Antal beslut
1. Avlyssningsuppgifter	146
2. Övervakningsuppgifter	140
3. Platsuppgifter	132
4. Kameraövervakningsuppgifter	4
5. Rumsavlyssningsuppgifter	23
6. Uppgifter som finns lagrade	150
7. Övriga användningsuppgifter	137

Nedan anges i vilken omfattning HDA har inneburit någon nytta för utredningen. Nyttan redovisas per uppgiftstyp.

Under förundersökning:

Uppgifterna har utgjort underlag i en förhörssituation

Typ av uppgift	Antal	Andel
1. Avlyssningsuppgifter	22	15 %
2. Övervakningsuppgifter	21	15 %
3. Platsuppgifter	15	11 %
4. Kameraövervakningsuppgifter	0	0 %
5. Rumsavlyssningsuppgifter	0	0 %
6. Uppgifter som finns lagrade	21	14 %
7. Övriga användningsuppgifter	14	10 %

Uppgifterna har medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras

Typ av uppgift	Antal	Andel
1. Avlyssningsuppgifter	44	30 %
2. Övervakningsuppgifter	42	30 %
3. Platsuppgifter	39	30 %
4. Kameraövervakningsuppgifter	1	25 %
5. Rumsavlyssningsuppgifter	10	43 %
6. Uppgifter som finns lagrade	36	24 %
7. Övriga användningsuppgifter	33	24 %

Uppgifterna har bidragit till att annat tvångsmedel använts mot den misstänkte

Typ av uppgift	Antal	Andel
1. Avlyssningsuppgifter	17	12 %
2. Övervakningsuppgifter	16	11 %
3. Platsuppgifter	14	11 %
4. Kameraövervakningsuppgifter	0	0 %
5. Rumsavlyssningsuppgifter	0	0 %
6. Uppgifter som finns lagrade	15	10 %
7. Övriga användningsuppgifter	13	9 %

Uppgifterna har bidragit till utredning om brottsutbyte

Typ av uppgift	Antal	Andel
1. Avlyssningsuppgifter	4	3 %
2. Övervakningsuppgifter	4	3 %
3. Platsuppgifter	3	2 %
4. Kameraövervakningsuppgifter	0	0 %
5. Rumsavlyssningsuppgifter	0	0 %
6. Uppgifter som finns lagrade	5	3 %
7. Övriga användningsuppgifter	3	2 %

Uppgifterna har lett till stärkta misstankar mot den misstänkte

Typ av uppgift	Antal	Andel
1. Avlyssningsuppgifter	23	16 %
2. Övervakningsuppgifter	21	15 %
3. Platsuppgifter	19	14 %
4. Kameraövervakningsuppgifter	2	50 %
5. Rumsavlyssningsuppgifter	3	13 %
6. Uppgifter som finns lagrade	22	15 %
7. Övriga användningsuppgifter	17	12 %

Efter förundersökningen:

Uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat avföras från utredningen

Typ av uppgift	Antal	Andel
1. Avlyssningsuppgifter	6	4 %
2. Övervakningsuppgifter	6	4 %
3. Platsuppgifter	6	5 %
4. Kameraövervakningsuppgifter	2	50 %
5. Rumsavlyssningsuppgifter	4	17 %
6. Uppgifter som finns lagrade	5	3 %
7. Övriga användningsuppgifter	4	3 %

Uppgifterna har bidragit till att den misstänkte har kunnat åtalas

Typ av uppgift	Antal	Andel
1. Avlyssningsuppgifter	15	10 %
2. Övervakningsuppgifter	13	9 %
3. Platsuppgifter	10	8 %
4. Kameraövervakningsuppgifter	1	25 %
5. Rumsavlyssningsuppgifter	0	0 %
6. Uppgifter som finns lagrade	14	9 %
7. Övriga användningsuppgifter	9	7 %

Uppgifterna har åberopats som bevisning i stämningsansökan

Typ av uppgift	Antal	Andel
1. Avlyssningsuppgifter	9	6 %
2. Övervakningsuppgifter	10	7 %
3. Platsuppgifter	9	7 %
4. Kameraövervakningsuppgifter	1	25 %
5. Rumsavlyssningsuppgifter	0	0 %
6. Uppgifter som finns lagrade	12	8 %
7. Övriga användningsuppgifter	8	6 %

Överskottsinformation:

Uppgifterna har bidragit till att något tvångsmedel använts mot annan person i samma förundersökning

Typ av uppgift	Antal	Andel
1. Avlyssningsuppgifter	15	10 %
2. Övervakningsuppgifter	14	10 %
3. Platsuppgifter	13	10 %
4. Kameraövervakningsuppgifter	0	0 %
5. Rumsavlyssningsuppgifter	1	4 %
6. Uppgifter som finns lagrade	14	9 %
7. Övriga användningsuppgifter	12	9 %

Uppgifterna har överförts som överskottsinformation enligt särskilt beslut för utredning av brott i en annan förundersökning

Typ av uppgift	Antal	Andel
1. Avlyssningsuppgifter	11	8 %
2. Övervakningsuppgifter	10	7 %
3. Platsuppgifter	10	8 %
4. Kameraövervakningsuppgifter	1	25 %
5. Rumsavlyssningsuppgifter	3	13 %
6. Uppgifter som finns lagrade	11	7 %
7. Övriga användningsuppgifter	9	7 %

Övrigt:

Uppgifterna har på annat sätt bidragit till att utredningen kunnat föras framåt

Typ av uppgift	Antal	Andel
1. Avlyssningsuppgifter	27	18 %
2. Övervakningsuppgifter	28	20 %
3. Platsuppgifter	25	19 %
4. Kameraövervakningsuppgifter	1	25 %
5. Rumsavlyssningsuppgifter	4	17 %
6. Uppgifter som finns lagrade	26	17 %
7. Övriga användningsuppgifter	24	18 %

Exempel på användningen i praktiken

För att åskådliggöra vilken betydelse användningen av HDA har haft för brottsbekämpningen redovisas här tre anonymiserade ärenden.

Exempel 14

Polisen fattade misstankar om att en viss person sålde narkotika. I samband med en husrannsakan i personens bostad togs bland annat en dator och en mobiltelefon i beslag. Vid undersökning av dessa anträffades listor som förmodades vara försäljningslistor samt skärmdumpar från Flugsvamp 3.0, som då fungerade som en marknadsplats för försäljning av narkotika på internet. Genom vidare spaning fattades misstankar om att personen låg bakom ett visst säljaralias på Flugsvamp 3.0. Den fysiska spaning som bedrevs mot personen gjorde att misstankarna stärktes. Efter ett par veckor försvann annonserna från det identifierade aliaset, varpå spaningen också avbröts. Spaningen återupptogs senare efter att annonser från aliaset åter dykt upp på Flugsvamp 3.0. Polis noterade att den som kunde misstänkas återkommande skickade rekommenderade postförsändelser. En av dessa kontrollerades, och visade sig innehålla en relativt stor mängd heroin. Den som kunde misstänkas blev där efter frihetsberövad. Efter att den som kunde misstänkas hade frihetsberövats beviljades hemlig dataavläsning beträffande kontot på Flugsvamp 3.0 samt en krypterad e-postadress. Därigenom kunde bevisning säkras som visade dels att den som kunde misstänkas också var den som brukade kontot och e-postadressen, dels i vilken omfattning försäljningen hade skett. Genom

bland annat denna bevisning kom personen att dömas för grovt narkotikabrott. Påföljden bestämdes till fängelse i fem år.

Exempel 15

Inom ramen för annan förundersökning hade åklagare ansökt, och beviljats, tillstånd till HAK och HDA mot en misstänkt person. Genom den hemliga dataavläsningen framkom att den misstänkte hade en hotbild riktad mot sig och att hen, av den anledningen, ville införskaffa sprängmedel. I samband med att en livsmedelsbutik några veckor därefter sprängdes kom den avlyssnade personen, tillsammans med ytterligare två personer, att frihetsberövas. Samtidigt uppmärksammades att den avlyssnade personer varit i kontakt en fjärde person och gett denne instruktioner om att hämta sprängmedel i en annan stad. Detta ledde till att även denna fjärde person kunde frihetsberövas men också att en av de som inledningsvis hade frihetsberövats då kunde avskrivas från samtliga misstankar. Genom den hemliga dataavläsningen kunde det ledas i bevis att den avlyssnade personen avsåg skaffa sprängmedel. Bevisningen som låg till grund för åtalet kom i stor omfattning att röra sig om de avlyssnade samtalen, vad som framkommit vid samtalstrafik och positionering samt den hemliga dataavläsningen. Två av personerna dömdes för allmänfarlig ödeläggelse, misshandel och grovt brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor. Den tredje personen dömdes för grovt brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor. Påföljderna bestämdes till fängelse i fyra år och nio månader, fängelse i två år och två månader respektive skyddstillsyn. Personen som dömdes till skyddstillsyn var vid tiden för gärningen 16 år gammal.

Exempel 16

Hemliga tvångsmedel, däribland HDA, beviljades med anledning av misstanke om att det tillverkades narkotika på en viss plats. Genom den hemliga dataavläsningen kunde en misstänkt persons konversationer via applikationer som WhatsApp och Signal avläsas. Av dessa framgick att personen bjöd ut dopningspreparat till försäljning samt att hen diskuterade olika dopningspreparat med andra personer. Dessa konversationer åberopades som bevisning mot den avlästa personen där domstolen fann att uppgifterna från konversationerna tydligt visade att den avlästa personen handlat med dopningspreparat. Personen dömdes för grovt dopningsbrott och ytterligare ett brott. Påföljden bestämdes till fängelse i ett år.

Analys

Som framgår ovan har HDA använts i 145 ärenden under 2021. Det är en ökning från 2020 då HDA användes i 60 ärenden. Eftersom HDA infördes i april 2020 och då det är fråga om ett nytt hemligt tvångsmedel är det svårt

att dra några slutsatser utifrån enbart en jämförelse av antal ärenden mellan 2020 och 2021. Det kan dock konstateras att HDA har använts i större utsträckning än vad som förutspåddes inför att lagen skulle införas, då uppskattningen var att HDA skulle användas i ungefär samma utsträckning som HRA.²

HDA har framförallt använts i ärenden rörande narkotikabrottslighet och våldsbrott, vilket motsvarar hur fördelningen ser ut även beträffande de övriga hemliga tvångsmedlen.

Ser man till vilka uppgiftstyper HDA-besluten har omfattat kan konstateras att uppgiftstyperna avlyssningsuppgifter, övervakningsuppgifter, platsuppgifter, lagrade uppgifter och övriga användningsuppgifter är klart vanligast. Beslut som omfattar kameraövervakningsuppgifter och rumsavlyssningsuppgifter har varit sällsynta, vilket är förväntat. Det kan noteras att dessa uppgifter har ett platskrav som gör att de endast får verkställas när den som kan misstänkas befinner sig på en i beslutet angiven plats. Den praktiska nyttan av dessa uppgiftstyper är därför begränsad.

Den genomsnittliga tiden för HDA och mediantiden ligger nära varandra, 27 respektive 26 dagar. Tiderna understiger därmed den tid som HDA längst kan beviljas för (en månad) utan att förlängning begärs. Som längst har HDA pågått mot en person i 115 dagar. 2020 var den längsta tid HDA pågick mot en person 211 dagar, men det är som tidigare sagts svårt att dra några generella slutsatser utifrån statistiken då tvångsmedlet är så pass nytt.

Nyttoanalys

Vid en jämförelse av nyttan av HDA kan konstateras att det förekommer relativt stora variationer, beroende dels på typ av nytta, dels på vilken uppgiftstyp som jämförs. Generellt sett har den största nyttan med HDA varit att den bidragit till att en effektiv spaning har kunnat genomföras. När det gäller beslut som innefattat rumsavlyssningsuppgifter har så varit fallet i 43 procent av ärendena. Motsvarande siffra för avlyssnings-, övervaknings- och platsuppgifter är 30 procent. När det gäller kameraövervakningsuppgifter har dessa endast förekommit i fyra fall, varför det inte går att dra några direkta slutsatser av nyttan av denna uppgiftstyp, annat än att det har förekommit ärenden där denna typ av uppgift har varit till nytta för utredningen. Beroende på uppgiftstyp, exklusive kameraövervakningsuppgifter, har HDA lett till stärkta misstankar mot den som kunde misstänkas i mellan 12 till 16 procent av ärendena. I två av de fyra ärenden där kameraövervakningsuppgifter använts har uppgifterna lett till stärkta misstankar mot den som kunde misstänkas. I mellan 17 till 25 procent av ärendena, beroende på uppgiftstyp, har uppgifterna från HDA på annat sätt bidragit till att utredningen kunnat föras framåt.

² Prop. 2019/20:64 s 81.

Vid en jämförelse mellan HDA och övriga hemliga tvångsmedel kan emellertid konstateras att den upplevda nyttan är något lägre. Eftersom det är fråga om ett nytt hemligt tvångsmedel är det svårt att dra några generella slutsatser kring varför det ser ut så. En orsak är att HDA är ett hemligt tvångsmedel som kan vara svårt att verkställa, beroende på vilken typ av enhet som ska avläsas. Det innebär att inte alla beslut om HDA som meddelats faktiskt har verkställts, vilket leder till att andelen ärenden där information till nytta för utredningen har redovisats också blir lägre. Polismyndigheten arbetar med att förbättra teknik och metoder vad gäller både möjligheten att hämta in material men även att analysera och strukturera det inhämtade materialet.

10 Internationell rättslig hjälp

Hemliga tvångsmedel har på begäran av utländska myndigheter (efter en begäran om internationell rättslig hjälp i brottmål eller en europeisk utredningsorder) använts i Sverige i följande omfattning.

		Antalet personer	Antal tillstånd
HAK	2018	23	93
	2019	7	22
	2020	10	20
	2021	24	62
Förenklad HAK	2020	0	0
	2021	1	1
HÖK	2018	46	140
	2019	39	84
	2020	35	132
	2021	37	126
HKÖ	2018	0	0
	2019	0	0
	2020	0	0
	2021	0	0
HRA	2018	13	26
	2019	1	1
	2020	1	1
	2021	9	49
HDA	2020	11	20
	2021	4	14
Totalt	2018	82	259
	2019	47	107
	2020	57	173
	2021	75	252

Det kan anmärkas att eventuella avslag inte går att utläsa ur HTM-Cåbra eftersom statistisk brottsgrund, såsom exempelvis internationell rättslig hjälp, anges först när ett beviljat tillstånd från domstol registreras. Eventuella avslag ingår dock i redovisat antal avslag för respektive tvångsmedel.

Särskilt om HDA

Antalet misstänkta personer fördelade på uppgiftstyper

	2021	2020
1. Avlyssningsuppgifter	4	11
2. Övervakningsuppgifter	4	11
3. Platsuppgifter	4	11
4. Kameraövervakningsuppgifter	0	0
5. Rumsavlyssningsuppgifter	0	2
6. Uppgifter som finns lagrade	4	11
7. Övriga användningsuppgifter	4	11

Sammanlagt har fyra personer varit föremål för HDA.

Antalet tillstånd fördelat på uppgiftstyper

	2021	2020
1. Avlyssningsuppgifter	14	20
2. Övervakningsuppgifter	14	20
3. Platsuppgifter	14	20
4. Kameraövervakningsuppgifter	0	0
5. Rumsavlyssningsuppgifter	0	3
6. Uppgifter som finns lagrade	14	20
7. Övriga användningsuppgifter	14	20

Sammanlagt har 14 tillstånd meddelats.

Interimistiska beslut

Åklagare har under 2021, precis som under 2020, inte fattat något interimistiskt beslut.

Analys

Eftersom antalet tillstånd är lågt är det svårt att dra några generella slutsatser vad gäller användningen. Enskilda ärenden kan få ett mycket stort genomslag i statistiken.

Antalet tillstånd ökade under 2021 med 46 procent, från 173 till 252, av vilka 14 avsåg HDA. Även 2020 skedde en ökning jämfört med föregående år, då med 62 procent. Liksom under 2018-2020 förekom det under 2021 inte någon hemlig kameraövervakning på begäran av annat land. Hemlig rumsavlyssning riktades mot nio misstänkta personer och 49 tillstånd lämnades. 48 av dessa tillstånd lämnades i ett och samma ärende.

11 Preventiva tvångsmedel

Inom Åklagarmyndigheten är det Riksenheten för säkerhetsmål som handlägger ärenden enligt lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott. Utöver de ärenden som samtidigt har hanterats av Säkerhetspolisen och som ingår i redovisningen i kapitel 12 har Riksenheten för säkerhetsmål under 2021 inte hanterat några ärenden från Polismyndigheten enligt denna lag.

12 Säkerhetspolisen

Enligt regeringsuppdraget ska Åklagarmyndigheten, i samverkan med Säkerhetspolisen, årligen redovisa Säkerhetspolisens tillämpning av hemliga tvångsmedel i vissa fall, med särskild redovisning av antalet tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation som meddelats med tillämpning av det förenklade förfarandet och antalet personer som varit föremål för sådan åtgärd.

I Säkerhetspolisens verksamhet har det med stöd av bestämmelserna i rättegångsbalken och lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott under 2021 totalt fattats 494 beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning. Siffran inkluderar såväl initiala beslut som förlängning av tillståndstiden. Motsvarande siffra för 2020 var 486, vilket betyder en uppgång med 8. Det har under 2021 inte meddelats något tillstånd med tillämpning av det förenklade förfarandet vid vissa beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation.

I Säkerhetspolisens verksamhet har det med stöd av bestämmelserna i lagen om hemlig dataavläsning under 2021 totalt fattats 234 beslut. Siffrorna inkluderar såväl initiala beslut som förlängning av tillståndstiden. Motsvarande antal för nio månaders användning under 2020 var 130. Säkerhetspolisen redovisar inte öppet hur tillstånden till hemlig dataavläsning fördelar sig på olika typer av uppgifter enligt 2 § i den aktuella lagen.

Åklagare har i Säkerhetspolisens ärenden under 2021 fattat 148 beslut med stöd av lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet. Motsvarande siffra för 2020 var 119 beslut, vilket betyder en uppgång med 29.

Enligt regeringsuppdraget ska Säkerhetspolisen, om det enligt myndighetens bedömning kan ske utan skada för verksamheten, kommentera orsaken till en ökad eller minskad användning av hemliga tvångsmedel. Antalet beslut om tvångsmedel är helt beroende av karaktären på de ärenden som Säkerhetspolisen hanterar varje år. Vissa ärenden kan medföra att många tvångsmedelsbeslut fattas, medan andra ärenden inte behöver föranleda några tvångsmedelsbeslut alls. Detta är också förklaringen till förändringarna sedan 2020. Förändringarna ligger med andra ord inom vad som kan betraktas som en normal årlig variation.

13 Bilaga – Inhämtningslagen

Polismyndighetens och Tullverkets inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelseverksamhet under 2021

Polismyndighetens och Tullverkets redovisning avseende användningen av hemliga tvångsmedel under 2020, med stöd av lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet, ska i enlighet med regeringsbeslutet innehålla uppgifter om följande:

- Antalet beslut om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation uppdelat på vilken brottslig verksamhet inhämtningen har avsett.
- Hur tillämpningen har utvecklats i förhållande till tidigare år.
- Anonymiserade exempel som illustrerar vilken nytta myndigheterna har haft vid tillämpningen av tvångsmedlet.

I redovisningen för år 2021 har vi valt att även redovisa statistik för HDA enligt 10 § lag (2020:62) om hemlig dataavläsning, vilken trädde i kraft 1 april 2020.

Ett beslut om inhämtning, fick t o m 30 september 2019 fattas av Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket, och är enligt aktuell lagstiftning definierat att omfatta en brottslig verksamhet, en tid som beslutet avser, ett telefonnummer eller annan adress (ex. IP-adress), en elektronisk kommunikationsutrustning eller ett geografiskt område.

Den 1 oktober 2019 trädde lagen om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet i kraft vilket varvid Åklagarmyndigheten fattar beslut efter ansökan av Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket.

Redovisningen för år 2019 är därför indelad i två tidsperioder.

Beslut fattade av Åklagarmyndigheten (2021-01-01-2021-12-31) har sammanställts av Polismyndighetens Nationella Operativa Avdelning (Noa) efter inrapportering från respektive Polisregion, Underrättelseenheten vid Noa samt Avdelningen för särskilda utredningar. Tullverket har utifrån samma kriterier sammanställt sina beslut separat. Därefter har Polismyndigheten och Tullverket gemensamt sammanställt resultatet i denna redovisning. Säkerhetspolisens beslut ingår inte i denna redovisning.

Antalet inhämtningsbeslut samt utveckling i förhållande till tidigare år

Åklagarmyndigheten har sammanlagt under perioden **1 januari 2021 t o m 31 december 2021** fattat **599 (varav 12 avslag) beslut** baserade på ansökan från Tullverket och Polismyndigheten. Sammantaget är antalet beslut fattade under **hela 2020 551 beslut**, under **2019 togs 694 beslut** och under **2018 togs 556 beslut**.

Det kan därmed konstateras att det skett en marginell ökning sedan föregående år. Orsaken till detta kan man endast spekulera i – under 2020 sågs en minskning av antalet beslut som sannolikt berodde på Polismyndighetens engagemang i Encrochat. En lärdom som drogs i detta "vårt" första projekt med material från en krypterad plattform var att de regioner som parallellt med underrättelsearbetet i Encrochat även ansökte om IHL i de fall lagstiftningen var applicerbar hade stora framgångsfaktorer med att i ett senare skede använda den informationen inom ramen för förundersökning (omvandlade till HÖK) för bland annat så kallade brukaranalyser.

Under 2021 tog såväl Polismyndighetens- som Tullverkets underrättelse-tjänst aktiv del i OTF Green Light (den krypterade plattformen Anom) och fick även access till information från SkyECC och kanske kan ökningen av antalet IHL under föregående år bero på att lärdomar från Encrochat togs till vara i arbetet med dessa krypterade plattformar.

Polismyndighetens underrättelseverksamhet har fortsatt – och i ökad omfattning - använt inhämtningslagen som verktyg. Polismyndigheten prioriterar insatser mot den ökade våldsanvändningen i samhället och har även under 2021 fokuserat på riktat arbete i utsatta områden och konfliktmiljöer. Konflikter och dödligt våld gör ett tydligt avtryck i statistiken då 156 av 522 fattade beslut avsett grovt vapenbrott/synnerligen grovt vapenbrott, vilket är en ökning med ca 20 procent från föregående år. Även för statistiken avseende IHL för mord har en markant ökning skett, från 42 beslut 2020 till 57 beslut 2021.

Det totala antalet beslut är fördelade inom följande brottsliga verksamheter avseende Tullverket respektive Polismyndigheten för 2018, 2019, 2020 respektive 2021. För år 2019 har en uppdelning av statistiken gjorts med anledning av lagförändringen, dessutom redovisas av Åklagarmyndigheten avslagna ansökningar enligt särskilt önskemål:

Polismyndighetens beslut		2018	190101 - 190930
Brottslig verksamhet	Antal	Antal	Antal
Grovt narkotikabrott	308		355*
Synnerligen grovt narkotikabrott	20		-
Grov narkotikasmuggling	-		3
Synnerligen grovt vapenbrott	2		1
Grovt vapenbrott	94		89
Grovt rån	2		-
Mord	45		14
Förberedelse till mord	8		4
Terroristbrott	-		-
Allmänfarlig ödeläggelse	3		2
Grov allmänfarlig ödeläggelse	-		1
Människohandel	3		20
Grovt koppleri	-		6
Grov mordbrand	-		-
Lag om brandfarliga och explosiva varor	-		1
SUMMA	485		496

* varav 28 beslut även avser grovt vapenbrott samt 1 beslut även avser grov narkotikasmuggling

Åklagarmyndighetens beslut (Polismyndigheten fördragande)		191001 - 191231	2020	2021
Brottslig verksamhet	Antal	Antal	Antal	Antal
Grovt narkotikabrott	70	255*	257	
Synnerligen grovt narkotikabrott	1	14	20	
Mord	2	42	57	
Grovt vapenbrott	20	128	154**	
Synnerligen grovt vapenbrott	-	-	2	
Lag om brandfarliga och explosiva varor	4	6	5	
Människohandel	-	4	13	
Människorov	-	6	-	
Grovt koppleri	-	2	-	
Allmänfarlig ödeläggelse	-	6	-	
Grov allmänfarlig ödeläggelse	-	-	3	
Avslag på beslut***	2	13	11	
SUMMA	99	476	522	

*varav 5 beslut även avser grovt vapenbrott

**varav 6 beslut avser även grovt narkotikabrott

***Avslag pga åklagarens bedömning att det i ärendet fanns tillräckligt med uppgifter för att inleda förundersökning

Tullverkets beslut	2018	190101 - 190930
Brottslig verksamhet	Antal	Antal
Grov narkotikasmuggling	68	61
Synnerligen grov narkotikasmuggling	3	5
SUMMA	71	66

Åklagarmyndighetens beslut (Tullverket föredragande)	191001 - 191231	2020	2021
Brottslig verksamhet	Antal	Antal	Antal
Grov narkotikasmuggling	61	69	59
Synnerligen grov narkotikasmuggling	5	-	5
Grov vapensmuggling	-	-	12
Avslag på beslut*	-	2	1
SUMMA	66	75	77

*Avslag pga åklagarens bedömning att det i ärendet fanns tillräckligt med uppgifter för att inleda förundersökning

10 § Lag (2020:62) om hemlig dataavläsning

Lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning som trädde i kraft den 1 april 2020 ger enligt 10 § även underrättelsetjänsten möjlighet att – via åklagare – ansöka om tillstånd. Vi har därför valt att för första gången redovisa även dessa ärenden, och kan konstatera att det under 2021 endast ansöktes om två beslut, båda bifallna av rätten.

Varför möjligheten till HDA inte utnyttjats bättre av underrättelsetjänsten kan möjligen bero på vilka ärenden som kan prioriteras i förhållande till ärenden där förundersökning redan inletts och att det beträffande vissa kommunikationstjänster krävs att materialet blir föremål för fortsatt analysarbete i jämförelse med material som kan hämtas in genom lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (IHL). Dock torde den stora begränsningen ligga i att den nuvarande regleringen inte tillåter avläsning av fler uppgiftstyper, exempelvis p 6 (lagrade uppgifter) och p 7 (information om hur telefonen används; appar, angivande av lösenord etc) vilket innebär att den arbetsinsats som krävs för att använda hemlig dataavläsning inte står i proportion till det mervärde materialet skulle ge underrättelsetjänsten i jämförelse med inhämtning enligt IHL.

HDA enligt 10§ Lag (2020:62) om hemlig dataavläsning
(Polismyndigheten)

2021

Brottslig verksamhet	Antal
Synnerligen grovt narkotikabrott*	1
Ej angivet**	1
SUMMA	2

*Ej tekniskt genomförbar

** SU

Nytta och anonymiserade exempel

Mot bakgrund av att underrättelseverksamhet i allt väsentligt är ett långsiktigt arbete är det inte möjligt att ännu bedöma den fulla nyttan av 2021 års inhämtningsbeslut. Då ärendena uteslutande rör grov brottslighet av relativt komplex karaktär innebär det att i flera av de anonymiserade exemplen, som beskriver nyttan av inhämtningsbeslut, pågår fortfarande förundersökningarna och domar har därför inte ännu meddelats. Vissa av de redovisade anonymiserade exemplen som redovisas grundar sig på inhämtningsbeslut fattade under 2020. Detta för att ärenden, avseende sådan grov brottslighet att inhämtning av elektronisk kommunikation är möjlig, från underrättelsestadiet till lagföring relativt ofta sträcker sig över mer än ett kalenderår. Lägg därtill att ett flertal ärenden sannolikt även kan kopplas till de krypterade tjänsterna Encrochat, Anom och SkyECC från vilka komplexa ärenden av sällan skadat slag kan härledas/har sitt ursprung.

Den typiskt sett vanligaste nyttan med inhämtade uppgifter om elektronisk kommunikation är att underrättelser gällande omfattande hantering av narkotika, vapen eller förestående grova våldsbrott lett till att brottsmisstankar kunnat verifieras och förundersökningar inledas. Detta efter att analys av de inhämtade uppgifterna i kombination med att rörelsemönster och kontakter mellan involverade personer kartlagts och kunnat styrkas. Som tidigare nämnts har även information om framförallt rörelsemönster från användarnas "vanliga" mobiltelefoner kunnat jämföras med rörelsemönster från samma användares krypterade enheter och därefter användas i så kallade brukaranalyser inom ramen för förundersökning.

I några fall har också analysen av uppgifter om elektronisk kommunikation lett till att inkomna underrättelser om grova brott kunnat avfärdas och att det därigenom kunnat undvikas att Polismyndigheten och Tullverket i onödan belastat sina spanings- och utredningsresurser till följd av felaktiga eller ofullständiga underrättelser. Detta har också besparat ett antal enskilda individer ytterligare intrång i deras privatliv och integritet genom fortsatta tvångsmedel undvikits efter att misstankarna mot dem tidigt kunnat avfärdas.

Det förekommer även att befarade förestående mord och andra grova brott förhindrats till följd av att brottförebyggande åtgärder och polisiära insatser

genomförts efter analys av inhämtade uppgifter om elektronisk kommunikation.

I de fall förundersökning inletts till följd av att underrättelser kunnat styrkas genom inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation har ofta användning av andra hemliga tvångsmedel i kombination med spaning och utredningsarbete lett till frihetsberövanden och beslag av framförallt stora mängder narkotika samt i vissa fall även vapen. Inte sällan har samverkan skett mellan Polismyndigheten och Tullverket eller med andra myndigheter inom den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet samt med andra länders brottsbekämpande myndigheter.

Användandet av det dolda internet (även känt som Darknet) har fortsatt under 2020 varit ett växande problem då tiotusentals svenskar regelbundet beställer narkotika eller andra illegala varor via dolda marknadsplatser. Den krypterade och anonymiserade trafiken på Darknet försvårar brottsbekämpningen betydligt. I underrättelsearbetet gällande komplexa och omfattande ärenden avseende försäljning av narkotika via dolda marknadsplatser är inhämtade uppgifter om elektronisk kommunikation därför en av förutsättningarna för identifiering och kartläggning av individer samt nätverk bakom denna typ av organiserad brottslig verksamhet.

Sammanfattningsvis kan Polismyndigheten och Tullverket konstatera att information om elektronisk kommunikation är väsentlig för myndigheternas underrättelseverksamhet och att de inhämtningsmöjligheter som inhämtningslagen medger varit avgörande för att inleda förundersökning avseende en lång rad grova brott. Tillgång av uppgifter om elektronisk kommunikation redan i underrättelsestadiet är avgörande för att aktörer, platser och tidpunkter ska kunna kopplas samman för att få tillräcklig grund att inleda förundersökning. Resultatet av analyserade uppgifter om elektronisk kommunikation är också väsentliga för en effektiv planering av den yttre fysiska spaning som är resurskrävande och därför viktig att använda på rätt plats och vid rätt tillfälle. Analys av inhämtade uppgifter redan i underrättelseskedet bidrar därmed till kortare förundersökningstider och ett effektivare utredningsarbete.

Ett urval av Polismyndighetens och Tullverkets anonymiserade exempel där inhämtade uppgifter om elektronisk kommunikation varit till nytta redovisas i bilaga 1.

Polismyndighetens och Tullverkets bilaga 1

Tullverket

Inkommen underrättelseinformation avseende misstänkt smuggling av stora mängder heroin, amfetamin och kokain från Nederländerna gjorde gällande att en av huvudmännen bodde utanför en större stad och använde ett visst telefonnummer, dock saknades fullständig identitet och adress. Tullverkets underrättelseverksamhet begärde därför, efter beslut av åklagare, in uppgifter om elektronisk kommunikation med stöd av inhämtningslagen. Genom en analys av de inhämtade uppgifterna kunde underrättelseinformationen bekräftas och den utpekade personen identifieras. De inhämtade uppgifterna var av stor betydelse för att ärendets underrättelsearbete ledde till att förundersökning kunde inledas. Inom ramen för förundersökningen gjordes sedan ett beslag av ca 9 kg kokain och 6 kg cannabis.

I ett underrättelseärende ledde inhämtning av kommunikationsuppgifter till att Tullverket kunde avfärda misstanke om brott. Ärendet gällde grov smuggling av narkotika från Brasilien till Europa och Sverige syftet med inhämtningen var att bekräfta eller dementera en kontakt mellan en person som enligt uppgift ingick i en utpekad gruppering med säte i en stor stad och ett brasilianskt telefonnummer som tillhör en person som bekräftats ingår i grupperingen. Då denna kontakt inte kunde styrkas, avskrevs misstanken av Tullverket.

I ett underrättelseärende gällande grov vapensmuggling begärde Tullverket, efter beslut av åklagare, in både historiska trafikuppgifter och lokaliseringuppgifter i realtid. De inhämtade uppgifterna var avgörande för att Tullverket genom bland annat spaning kunde identifiera personer och viktiga platser samt göra olika observationer som bekräftade hypoteser i ärendet. Med hjälp av inhämtade uppgifter kunde förundersökning inledas avseende grov vapensmuggling.

Polismyndigheten

Polisens underrättelsetjänst fick information om att tre aktörer planerade att smugla större kvantiteter av narkotika under senare hälften av 2021. Smugglingen skulle genomföras med mindre småflygplan. Två av aktörerna befann sig i Sverige medan den tredje bott utomlands i många år. Med hjälp av åklagare inhämtades IHL på två av aktörerna som befann sig i Sverige. Personerna hade ingen känd koppling till varandra i de polisiära systemen när informationen inkom. Med hjälp av samtalslistorna kunde det bekräftas att de två aktörerna hade tät kontakt med varandra. Dessutom föreföll det att de två aktörerna gjorde längre resor tillsammans inom Sverige. Den sociala kopplingen mellan de två aktörerna var därmed bekräftad. Baserat på samtalslistorna samt fortlöpande underrättelseuppgifter inleddes en förundersökning om synnerligen grov narkotikasmuggling. En ytterligare aktör blev intressant efter underrättelseinformation och IHL togs på denne. Aktören

kunde senare avfärdas under förundersökningsprocessen. Polisiära insatser och beslag har gjorts i flera europeiska länder. Det är två genomförda smugglingsresor som förundersökningen koncentrerar sig på. Vid det första smugglingsärendet beslagtogs drygt 230 kilogram hasch i ett annat nordiskt land. Vid det andra smugglingsärendet beslagtogs 50 kilogram kokain i annat europeiskt land. Sverige kommer att lagföra de båda smugglingsbrotten.

Uppgifter från Polismyndighetens informatörsverksamhet (IV) med information om upprepade leveranser av narkotika till Uppsala och till en trolig mottagare gjorde att en IHL begärdes på dennes telefonnummer. I underrättelseärendet begärdes ytterligare en IHL på samma telefonnummer då nya uppgifter från informatörsverksamheten indikerade att aktuellt dygn för mottagande saknades i den första begäran. Efter analys av över 3000 samtals- och smskontakter kunde konstateras att vi inte kunde klargöra den brottsliga verksamheten då det inte gick att fastställa innehavarna av de intressanta teleadresserna. Underrättelsemistankarna mot aktuell person stärktes dock av inhämtningen och dennes kontakter med flera välkända och mindre välkända kriminella aktörer framkom. Utifrån uppgifterna blev slutprodukten en operativ underrättelse mot en geografisk plats som renderade i en kontroll, dock utan resultat.

Till Polismyndigheten inkommen underrättelseinformation gjorde gällande att X hanterat och sålt marijuana. Narkotikan skulle enligt uppgift komma från en egen odling med en produktion av mellan fem till nio kilo per nioveckors period och därmed överstiga gränsen för grovt narkotikabrott. Odlingen skulle troligen ligga någonstans utanför Y och skötas av någon annan än X. En ansökan om IHL – historiska uppgifter - begärdes in i förhoppningen att kunna kartlägga i vilka geografiska områden X rört sig och även kunna kartlägga dennes telefontrafik och kontakter. Resultatet gav oss bra insyn i X kontakter och ungefär hur han rörde sig från dag till dag under en historisk tid. Med hjälp av detta och i kombination med inre spaning kunde vi komma fram till ett flertal för oss avgörande slutsatser. Senare begärdes även en ansökan om IHL i realtid i syfte att kartlägga X rörelser dag för dag och för att se om telefontrafiken och kontakterna på något sätt visade ett mönster. Resultatet av IHL i realtid gav oss stor insyn i X vardagliga förehavanden och bekräftade även vissa mönster vi sett sedan tidigare, både avseende kontakter och telefontrafik. Tvångsmedlet ledde denna gång inte fram till några operativa åtgärder eller ett avslutat ärende. Men det gav oss extremt värdefull information kring X som sannolikt kommer att kunna användas i framtida arbete. Värdefull information både gällande X som person och kartläggandet av hans rörelsemönster och hans kontaktnät. Information som gör att vi vid nästa tillfälle liknande uppslag kommer in gällande X ligger i framkant.

I ett underrättelseärende gällande en hastigt uppkommen konflikt mellan individer i nätverksmiljön lyckades Polismyndigheten genom användandet av inhämtningslagen gripa en av individerna med vapen. Gripandet skedde ett par timmar efter det att beslut om en IHL i realtid fattades. Hypotesen var

att den för brottslig verksamhet misstänkte var på väg att genomföra en skjutning vilket förhindrades genom gripandet. I november 2021 föll domen på drygt 2 år för bl.a. grovt vapenbrott.

Till Polismyndigheten inkommen underrättelseinformation avseende grovt narkotikabrott kunde genom användande av inhämtningslagen/historiska uppgifter bekräftas. Informationen gjorde gällande att en tidigare okänd och helt ostraffad person som jobbade på en bank ägnade sig åt försäljning av större mängder narkotika. Baserat på informationen inleddes förundersökning och personen greps misstänkt för grovt narkotikabrott efter en tids spaning.

Polismyndigheten kunde i ett underrättelseärende avseende grovt narkotikabrott med hjälp av användandet av inhämtningslagen, såväl historiska- som realtidsuppgifter lokalisera flera "säkra" lägenheter. Via realtidsinformationen kunde man identifiera intressanta positioner vilket ledde till att man kunde gripa en person för innehav av 250 kg cannabis.